

БАЙ ГАНЬО СЕ ВЪРНА ОТ ЕВРОПА

БАЙ ГАНЬО СЕ ВЪРНА ОТ ЕВРОПА

- Чухте ли новината? - извика Марк Аврелий, щом отвори вратата и се втурна запъхтян в стаята.

- Каква новина? - обадохме се всички.

- Бай Ганьо се върнал от Европа!

- Не може да бъде!

- Как "не може да бъде" бе, господа, аз го видях, говорих с него... Първата му дума... ха-ха-ха!... Първата му дума: оплес... ха-ха-ха!... Оплескахме я, кай, ний нея... ха-ха-ха...

- Стига си се кикотил бе - извика с нетърпение Арпакаша, - разказвай. Искаш ли чай?

- Арпакаш, дай да те цункам между очичките...

- Говедо! - изпусна с добродушна усмивка Арпакаш и подаде една чаша чай на Марк Аврелия, като го дръпна със свободната си ръка за къдравия мустак. - Оберговедо!

- Капитан, не крути, пожалуйста, параход - пошегува се Марк Аврелий, отсръбна от чашата и ни разказа следното: - Въобразете си, господа, какво щастие, преди няколко дена, на 22-й (Альоша, твойто любимо число), в неделя, отидохме с Герванича на Искърските ханчета, към Враждебна; заварихме там сума свят...

- Урвичците не бяха ли там?...

- Не, не бяха, те бяха на техния Урвич... Недей ме прекъсва, Арпакаш... Сума свят имаше, повечето иностранци - немци, чехи - и ни един, ама положително ни един от тях вкаменени от апатия шопи... Само дядо Хаджи мина за чифлика си. Времето, както знаете, беше чудесно; ония ти ливади, ония ниви, оная прясна зеленина на гората, да не можеш да се надишаш... Чужденците дошли с целите си семейства, надомъкнали провизия, постилки, люлки за децата; насядали са сам-там като букети под сенките и си пируват хората. Да ти е драго да ги гледаш. И не да речеш някои заможни, охолни хора, не, а все еснаф, работен свят - тенекеджии, железари, дърводелци. Работи шест дни - седмия гуляй! А не кат вашите милости да се завирате из задимените кафенета с вашата проклета "бачка"...

- Марк Аврелий! Тебе ли чувам, гълъбче? Иван Златоуст, дай да те цункам!...

- Млъкни, Арпакаш, недей ме прекъсва...

- Хей, Амонасро, не прекъсвай човека - обади се Мойше.

- Ама наистина бе, господа - продължава шегата си Арпакаша с маслен поглед, - кажете, не е ли сладък Марк Аврелий особено като изговаря тази хубава думица "бачка", туй "ч" е цяла музика...

- Ще млъкнеш ли ти, Амонасро Етиопский?...

- И не забелязахте ли, господа, каква бездънна омраза питае нашият сладчайши Марк Аврелий към тази бачка.

- Слушай, Амонасро, млъкни или ще накарам Мойше да ти налее цяла чаша коняк в гърлото.

- Но ка-кви зев-зе-ци наш-ти, кат видели ба-ба с га-щи, всич-ки-те го по-ди-гра-ли и мо-ма-та му не да-ли, таааа-ра-ра-бум-бие, та-рара бум...

- Ти си луд, Арпакаш, ей богу, луд си - каза с лек укор Марк Аврелий, - постой малко мирен, моля ти се...

- Артък веке, Арпакаш! - обади се Ожилката.

- И ти ли, Ожилка, и ти ли, Бруте! Я запей ти "Снощи си минах край Севлиево."

- Долу Арпакаша! - извика Мойше и след него цялата компания зарева "долу!" и накараха най-сетне етиопския цар да млъкне.

Марк Аврелий продължи:

- Не, наистина, господа, то е печално явление тази триклета "бачка", тя ни е вкаменила, тя ни е покрила мозъка с плесен и паяжина. Ами че, моля ви се, аз знам някои приятели, които цели десет години - десет години! - господа, това не е шега - не са престанали да гният в задимените къшета на "Панаха" с карти в ръка, а пред носа им цъфти тази хубава, тази живописна градска градина, от дъха и прохладата на която те не умеят да се ползват; а пък въвн от София, в околностите, какви чудни места! Седим в кафенетата и въздишахме за Швейцария, а пък стига ни само малко волица, и Швейцария, българска Швейцария е пред нас - Витоша, Рила, Родопите! Най-последният бедняк-чужденец от живущите в София се е насладил от величествения вид от Черния връх на Витоша, а я ми кажете, има ли един - един, божичко! - шоп, който да се е качил на Витоша! Ний знаем примери между работниците италианци, които са напуцали тука готова работа само защото им омръзва еднообразието и с риск тръгват да странствуват, за да видят свят, а пък, от друга страна, има примери, като, да речем, овчаринът на Драгалевския манастир, който цял живот е гледал от височините града София, гледал го е години преди Освобождението, гледал е неговото разрушаване, обновяването и разширението му, продължава и досега да се взира, седнал под сянката на ореха, в неговия по-бляскав изглед и до ден днешен той няма воля да слезе от гората да полюбопитствува, да види отблизо тази въвн всяко отношение интересна трансформация на столицата!... Но аз оправдавам този своеобразен философ и даже, правичката да ви кажа, завиждам на това дете на природата! Ами какво да кажа за мнозина от нашите заможни граждани, които се душат цял живот в праха, миризмите и миазмите на софийските стари улици, гледат цял живот хубавата драгалевска горица и не са имали волята да станат, да идат там и да се насладят от нейния дъх и прохлада, от омайния шум на пенливия поток и от славеите...

- Брей, че ти си бил цял поет бе, Марк Аврелий, я гледай!... Ама я ми кажи ти защо ни приказваш тия бабини деветини; нали уж за бай Ганя разправяш?

- Затуй ти приказвам "бабини деветини", защото просто яд ме е, като гледам каква апатия ни е вдървила... Да речете, че ний не отбираме от природни хубости - не; не можем да не отбираме, защото това е естествено чувство - говедото и то отбира; но работата е, че сме сковани от възточна неподвижност. Ако те хвана, Арпакаш, за яката и те потътра към Урвичкия манастир, ти, щом те наведе зад Кокаленския баир над искърската бездна и чуеш таинствения говор на извилистата запенена река, ти ще почнеш да цъкаш с езика си и ще извикаш, непременно ще извикаш: "Брей, че то цяла Швейцария, я гледай, че тя била хубава нашата България и ний, глупци, да не знаем това, а киснем по празниците в кафенетата." Но щом се върнеш в София и дъхнеш от задушената й атмосфера, ти пак ще паднеш в летаргия, пак ще те вкамени апатията, додето не те потътре друг за яката.

Сега - за бай Ганя. Ний с Герванича цял ден сновахме из гората, търкаляхме се по тревата между дърветата, ядохме, пихме, зяпахме веселите групи на чужденците,

които с душа и тяло бяха се предали на веселба; устроили бяха разни игри, пееха, тичаха, скачаха - да им завиждаш! Надвечер, след една вкусна закуска, влязохме с Герванича в ханчето да пием кафе. По едно време откъм Орханийското шосе зачуха се звънци и след малко сред един облак прах зададе се файтон с пътници. Слезе от колата един пътник, слезе втори и зад гърба на файтонджията се зачу гласът на третия: "Бай Михале, че поемни дисагите; гледай да не ги блъснеш някъде, да не строшиш мускалите, зере няма с какво да се отсраим пред... оногова."

И след тия думи скочи от колата... бай Ганьо. Същият бай Ганьо, както си го знаете, преди да тръгне за Европа; с тая разлика само, че си турил вратовръзка и освен това сега има импозантна външност и чувство на собствено достойнство и преимущество пред окръжаващите. Човекът врял и кипял из Европа, Европа му станала като таквоз... като нищо. Дръпна си той левия мустак, поизкашля се в шепа и изглежда в полукръг с един поглед, с какъвто нашите полицейски изглеждат арестантите, групите на веселящите се чужденци и като хвърли око и заклати глава на своите невежи спътници като че искаше да им каже: "Живи да ви оплача", въздъхна дълбоко и многозначително произнесе: "Ех, Пратер, Пратер!"

- Какво каза, твоя милост, не можах да дочуя - обади се нареченият бай Михал.

- Живи да ви оплача аз вас - произнесе състрадателно бай Ганьо. - Ех, Пратер, Пратер!... Минавало ли ви е през ума какво нещо е туйа гора! Ама отде ще ви мине през ума. А да взема да ви разправам - не можете го разбра.

И за да покаже на своите прости другари кои са в състояние да го разберат, той се приближи към една от веселящите се групи, при която се търкаляха няколко изцедени бурета от бира, и като изобрази една ироническа усмивка, показа с очи към горицата и изрече: "Дас ист булгарише Пратер, ха-ха-ха!..."

Цялата група, с весело замъглени от пивото очи, изглежда отдолу-нагоре нашия "немец" и един от компанията, без да се вслушва в бай Ганьовото ироническо изречение, подаде му една чаша изветряло вино с думите:

- Просим вас, господин, искаате пиво?

"И тези не ме разбират" - помисли си бай Ганьо и като се върна при другарите си, прибави: "Нарязали се като... казаци."

След туй компанията влезе в кръчмата и насяда близо до нас. Аз бях гърбом към тях и бай Ганьо не можа да ме познае, а че не ме позна, това се видя от думите, които той пусна за наша сметка: "И тези трябва да са се насвяткали. Немска стока!"

Слугата се приближи към пътниците и почна да изтрива масата:

- Не искате ли нещо? - попита той.

- Не щем, ний си имаме. Ама, хайде, нейсе, дай една вода и едно огънче: налей прясна вода - поръча бай Ганьо.

Между пътниците се почна един таинствен сериозен разговор, от който не всички думи долетяваха до нас.

- Тази вечер надали ще видим големеца, късно ще бъде - шепнеше бай Ганьо, - ще му пратим армаганите и ще му сторим хабер за утре; па той ще ни нареди кога да идем при княза.

- Ами за княза нещо армаганец? - попита предпазливо бай Михал.

- Не трябва - отговаря авторитетно бай Ганьо, - тука всичко е големеца; замажеш ли му очите - тръгни по бели гащи. Ний ще му дадем туй, дето ни го написа адвокатица, да го прочете и ако има нещо да поправи - негова работа! Пред княза да се държите., брей, да не се уплаши някой. Вие мене гледайте какво правя. Като кажа,

както ни казаха да кажем: "Ваше Царско Височество, сакън да не му приеете оставката, зере Задунайская губерния", и вий подир мене: "Сакън, Ваше Царско Височество!"

- Хелбетя, друго какво ще речем - покорно отговаря бай Михал.

- А бе ти, Михале, малко на ботуш миришеш, че кой те знай? Опичай си акъла! - предупреждава наставнически бай Ганьо.

- Кой? Аз ли? - оправдава се бай Михал. - Не думай така, братко, ще чуй някой. И стените имат уши. Аз като чуя името "казак", треска ме хваща.

- Треска те хваща, а? - шепнеше тихо, с подмигване бай Ганьо. - А като дойдоха русите, кой обра говедата по турските села, а? Откога имаш ти тези богатства, а? Кажи де!

- Ама че и ти бе, бай Ганьо, правичката да си говорим - шепне бай Михал, - нали от руско време ти останаха водениците. Кажи, не е ли тъй?

- Хайде, хайде, то с тебе не може човек дума да прохортува. То било, каквото било. Сега не е тъй. Сега Задунайская губерния, разбираш ли?

- А бе как да не разбирам! - каза бай Михал и дяволски подмигна на другарите си.

И тримата се изсмяха в шепа, за да не ги чуе някой.

- Брей, опичайте си акъла, вардете се, че ако ви чуе някой - отиваме на гюрултия... Хей, момче, какъв е онзи вестник там? "Свобода" ли? - обърна се бай Ганьо към слугата.

- "Свободно слово", господине.

- Ех, че ми се иска да попрочета - шепне на другарите си бай Ганьо, - ама ме е страх, дявол да го вземе. Ще чуе големеца - па иди се оправяй сетне.

Но тъкмо в този момент произлезе една сцена, която накара пътниците да се вдървят на местата си. Едно пет-шестгодишно момченце пристъпваше лениво около прага на кръчмата и си пееше някакви импровизации и, види се, под впечатлението на тридневното софийско непрекъснато "долу" в мотива на "Шуми Марица" остави същинския текст и захласнато в песнята си, употребяваше следующите вълпени в мозъка му думи: "Д -лу-лу, ђ -лу, ђ -лу-лу, до-лу, до-о-лу, до-о-лу, до-лу Стамболов!" Дружен смях на веселящите се групи прекъсна импровизацията на детето, което, възбудено от неочаквания успех, отново, с по-силен глас, почти с крясък, продължи песента си и вместо,, ма-арш,ма-арш! -викаше "до-о, до-о, долу Стамболов, до-до-до-доолу, долу Стамболов". Този път освен дружния смях зачуха се ръкопляскания и викове "браво", "долу", "долу блудникът", "долу тиранинът" от една компания младежи, които се връщаха от разходка.

Аз се обърнах към масата на тримата пътници.

Бай Ганьо и неговите другари се превърнали в статуи. С разтворени уста, с облещени неподвижно очи, лицата им изобразяваха такава печална смес от страх и учудване, щото не ми оставаше освен да съжалявам, че нямах фотографически апарат... Пръв се свести бай Ганьо, обърна очи към манифестантите и веднага трепна, като че поразен от електрически ток: един конен полицейски стражар минаваше по шосето и чуваше тези ужасни викове и вместо да извади шашката си и като хала с бесен вик да я развърти около главите на тези нечувани бунтовници, на тези черни души, на тези разбойници и предатели, той изглеждаше спокойно, с добродушна усмивка на лицето... Ако в този момент беше избухнал вулкан на Витоша, едва ли би слисал нашите пътници повече, отколкото тази сцена...

- Оплескахме я ний нея! - изговори с отчаяна въздишка бай Ганьо. - А бе, бай Михале, я иди, моля ти се, около тезгяха, та надзърни в "Свободно слово", виж там дано разбереш каква е тази работа...

- Хубава работа, ами ти защо не отидеш? Я да ти видя куража! - отговаря бай Михал.

- Ей, че си прост! Какво бива най-сетне да надзърнеш; мини край тезгяха, уж че гледаш ракията, подсвирквай си така, па с едно око, тъйцък, виж... да няма ново минис... Има хас!...

- Невъзможно нещо... Опичай си акъла!...

- Ами не видя ли стражарина?... А бе я чакай, мечка страх, мен не страх - ще погледна вестника, па майната му!

И бай Ганьо стана от мястото си, засвири със зъбите си "Зелен листец" и като се озърташе уж разсеяно, правеше орлов кръг към тезгяха; доближи се, хвана за гърлото една бутилка с коняк и престорен, че чете етикета ѝ, така си изкриви надясно очите, щото човек насреща му би видял само белтъците им, и погледът му падна върху сгънатата газета, от която се виждаше само заглавието "Свободно слово". Той си потътра дясната ръка и като усили "Зелен листец", за да заглуши шума на вестника, разтвори едната му част и с ужасно изкривени надясно очи прочете: "Известия от Двореца. Днес...се представи на Н. Ц. Височество президент-министърът и министърът на вътрешните дела г. д-р К. Стоил..." - Нещо се пресече в гърлото на бай Ганьо; той се изкашля; облиза си мигом засъхналите устни и метна изкривено око по-надолу и прочете с големи заглавни букви: "Падна Стамбол...", и сърцето на Ганя падна в ботушите му, той изтърва бутилката с коняка и за да заглади произведения шум, почна силно да кашля... Обърна се бай Ганьо към другарите си и изрече многозначително.

- Беше!

- Хаир сколе, бай Ганьо! - обади се бай Михал.

- Свърши се тя! - допълни бай Ганьо и като се приближи при масата, пошепна тихо на другарите си: - Стамболов ефенди боклатмъш! Стоилов сега...

- Не може да бъде бе, що думаш! Във вестника ли?...

- Разбира се!

- А бе да не е някоя уйдурма?

- Каква ти уйдурма! - извика с глас бай Ганьо и като събра всичкия си кураж, затропа по масата и се провикна: - Хей, момче, я дай тука "Свободно слово"...

Другарите неволно си снишиха главите и почнаха да се озъртат плахо.

Момчето донесе вестника и го подаде случайно на бай Михалю, но той, като че му подадоха нажежено желязо, отдръпна си ръката и показа с очи към бай Ганя. Бай Ганьо взе газетата и то се знай, пообърна се да види какво има, какво няма в кръчмата, па най-сетне откъде ще се вземе толкова кураж у бай Ганя! Ама все пак куражлия! Разгърна "Свободно слово" и почна: "Падна Стамб..." Закашля се бай Ганьо, закашляха се още по-силно другарите му. Бай Михал изкриви окото си към вестника да види дали чете право неговият смел другар и се увери, че няма грешка... Наведе глава към вестника и третият другар и прочете и... треска го втресе, и свят му се зави. Колко ли негови дела и делца, дрямали с години под прокурорското сукно, ще измъкнат на бял свят тия две думици...

С гушене, с шепнене, с кашляне иззообаха уводната статия и като назърнаха сам-там из вестника, узнаха и се убедиха най-сетне, че работата е свършена.

- Оплескахме я ний нея! Ами сега? Сега е късно вече да молим да не му се приема оставката. Хай дявол да го вземе. Е, Михале, какво мълчиш, кажи какво да се прави? - пита бай Ганьо.

- Кажи, твоя милост; аз съм тъй слисан, като че ме е стоварил някой с бухалка по кратуната - отговаря отчаяно бай Михал.

- Ами ти бе, Гуньо, какво мълчиш? Кажи и ти някоя дума. Какво да правим сега, а?

- Е, че зная ли аз... Каквото речеш, твоя милост - мъмли убитият духом Гуньо.

- Ами че ти ум нямаш ли бе, серсем! Все аз ли ще ви оправям - вика почти просълзен от отчаяние бай Ганьо, - нейсе, хайде и тоя път да ви науча... Знаете ли какво?

По този въпрос бай Ганьо се позамисли намръщено, почеса се, дето го не сърби, поизкашля се еднъж-дваж в шепа, бръкна в джеба на редингота си, извади една хартия, сгъната на четири, и я подаде на бай Гуня.

- Я прочети още веднъж тая пущина, та после ще ви кажа какво ще правим.

- Ами защо, ваша милост, не я прочетеш ?

- Ама, Гуньо, каздърма бени! Ти знаеш защо не я чета, на тебе по́ ти иде отръки да четеш онези папищашки думи...

Гуньо разгърна хартията и прочете горе-долу следното: "Ваше Царско Височество! Небесни гръмове се посипаха върху нещастните ни глави! Петвековното ни робство е приятен сън в сравнение с грозния удар, който Северният враг ни нанася чрез оставката на нашия - о! има ли думи! - най-гениален вожд, този Цицерон, този Нютон на българския небосклон! O tempora, o mores! "Не, Ваше Царско Височество! Ний още вярваме в здравия смисъл на доблестния български народ и очакваме, че той няма да се раздели с човека, който е олицетворение на неговите стремления и идеали, на всичко честно, благородно, целомъдрено, прогресивно, либерално! Ний няма да повярваме, че Ваше Царско Височество ще поверите властта в ръцете на ония развратни предатели, на ония невежи и невъзпитани нищожества, които денонощно се, стремят да подкопаят основите на нашия държавен строй и да хвърлят нашето мило отечество под миризливия ботуш на казака.

Ваше Царско Височество! Timeo Danaos et dona ferentes! Горната резолюция се прие от 11 000 най-видни граждани и се упълномощиха Ганьо Балкански, Михал Михалев и Гуньо Килипирчиков да я поднесат пред стъпките на Ваше Царско Височество. Ураа!"

- Ей, че сме калпав народ! - казва с клатене на глава и с цъкване бай Ганьо. - Като бъде за лъжата, дъртите цигани са нищо пред нас. Че хич дотам бива ли? 11 000 най-видни граждани! Ха-ха-ха! Махни хилядите, колко остава?

- Единадесет души - отговаря Михал.

- Толкоз ли бяха?

- Е, толкоз, бай Ганьо, правото - право. Аз нали ходих със стражар да ги събирам.

- Калпав народ!... Сега знаете ли какво? За връщане назад не може и дума да става. Ти, Гуньо, си едно парче адвокатин. Я се запретни, моля ти се, па дай тука всички заедно да изкалъпим един друг адрес, за новия... Нё, аз имам хартия. Па дано не узнаят, че сме дошли да молим за онзи хубостник, че ни е спукана работата. Особено твойта работа, Гуньо... Ако дойде други прокурор.

Гуньо се поизкашля...

- Дай хартията и калема - каза той тревожно. - Вий гледайте, аз ще пиша.

И той почна да пише: "Ваше Царско Височество! Небесни гръмове се посипаха върху нашите нещастни глави!...

- Сега трябва да го напишем наопаки. Как да го напишем?... Чакайте... Одобрявате ли така: "Небесата се отвориха и посипаха благодат върху нашето отечество."

- Само отечество много просто излиза - заявява бай Ганьо, тури "нашето мило отечество".

- И аз мисля, че без мило не чини - казва бай Михал.

- Добре, турих мило. По-нататък: "Петвековното ни робство е приятен сън в сравнение с грозния удар"... Сега наопаки: "Освобождението ни от петвековното ни робство е нищо в сравнение с бляскавото събитие, което разруши веригите на грозния тиранин." Съгласни ли сте?

- Да беше прибавил още "изчадие на пъкъла" - заявява бай Ганьо. - Ама нейсе, по-сетне.

- ..."който Северният враг ни нанася чрез оставката на нашия - о! има ли думи! - най-гениалния вожд, този Цицерон, този Нютон на българския небосклон."

- Сега туй как да го обърнем?... Чакайте... Ето как: "И което се дължи единствено на Ваше Царско Височество, всемилостивейши баща и татко, като приехте оставката на този - о! има ли думи - най-грозен мъчител, този Калигула, този Тамерлан на българския небосклон."

- Браво бе, Гуньо! - извика с възторжено блеснали очи бай Ганьо.

- Че ти как го мислиш Гуня? - ласкае Михал.

- "O tempora, o mores!"... Туй може да си остане. То, дето и да го туриш, все си е на мястото... "Не, Ваше Царско Височество!"... Да турим: "Да, Ваше Царско Височество!... Ний още вярваме в здравия смисъл на доблестния български народ и очакваме, че той няма да се раздели с човека..." Сега вместо "няма да се раздели" ще турим "и ще изтрие от лицето на земята", а вместо "човека" ще турим "свирепия звяр".

- Не, по-добре тури "бясното чудовище" - поправя бай Ганьо.

- Аз пък мисля да турим "Геена огненная" - каза Михал.

- Ех, че го набути! Ха-ха-ха! Че отде-накъде "Геена огненная?" По-добре да турим "мръсния кръволок" - казва Гуньо.

- Ха, видя ли сега! Аферим! - одобрява бай Ганьо.

- ... "който е олицетворение на неговите стремления и идеали - на всичко честно, благородно, целомъдрено, прогресивно, либерално!" Сега да обърнем наопаки... "който е олицетворение на народното нещастие!... на всичко безчестно, вагабонтско, развратно, мракобесно и тиранско!" По-нататък: "Ний няма да повярваме, че Ваше Царско Височество ще поверите властта в ръцете на ония развратни предатели, на ония невежи и невъзпитани нищожества..." Как да го обърнем сега?... Стойте! Дойде ми на ума! Ето как: "Позволете ни, Ваше Царско Височество, да се считаме честити и да изразим нашите най-безпределно верноподанически чувства, задето поверихте властта в ръцете на ония благородни патриоти, на тия образовани и възпитани държавни мъже... които денонощно се стремят да под-копаят основите на нашия държавен строй."

- Как така! Имаш грешка! - каза стреснато бай Ганьо.

- Сега ще го обърнем наопаки, така вместо, да подкопаят" ще турим "да закрепят". "И да хвърлят нашето мило отечество под миризливия ботуш на казака."

- Хайде сега да видим - казва бай Ганьо. - Сега е зорът! Не знаем, дявол да го вземе, сегашните как ще я подкарат с Московията. Да знай човек, че искат да се мирят - лесна работа, може сума неща да напишем: "Цар освободител; цар покровител; едноутробни братя; немските келяви чифути" и прочее; ама не знаем какъв вятър ще повее... Добре: "братя славяни", ами ако и днешните са против славяните, па току виж... хоп! - бай Ганьо предател! Не, знаете ли какво? По-добре онуй там за "миризливия ботуш" да го изхвърлим...

- Е, ами какво да турим!...

- Сто-ой! Недей бърза! Ще помислим... Знаете ли какво? Сега ний, като не знаем още какъв вятър вее, да турим и тъй, и тъй, па те нека го тълкуват, както им уйдиса. Да турим така... "И да се прегърнем братски хем с русите, хем с немците... Тю! Да ги порази господ!..."

- Не, хич не уйдисва така! Какво е това "хем-хем"? Пред княз така ли се говори!

- заявява адвокатстващият Гуньо.

- Ами как се говори бе, келеш! Ти мене ли ще ме учиш! - пламна бай Ганьо. - Ти знаеш ли кой съм аз? Ти знаеш ли, че аз цяла Европа съм изходил? Не съм като тебе дърво! Ти знаеш ли, че туй Иречек-Миречек ей тъй - зяпнали са ме слушали, като им заприказвам. Мен англичани, мен американци ихтибар са ми правили в Дрезден... че ти ли на ум ще ме учиш?... Ти знаеш ли, че аз...

- Зная бе, бай Ганьо, как да не зная - оправдава се стреснатият Гуньо.

- Е, ами като знаеш, какво там таквозинаке... Нейсе, пиши там, както знаеш...

- Да напишем така: "... и да ни турят, ако не по-горе, то поне наред с великите европейски сили"...

- Нейсе, съгласен съм - одобрява бай Ганьо.

- ... "с великите европейски сили, като ни възвърнат към величието на Аспаруха и Крума."

- Съгласен съм. Добре.

- Сега по-нататък: "Ваше Царско Височество, Timeo danaos et dona ferentes!"... Вместо него най-добре е да турим: "Vox populi, vox dei." Съгласни ли сте?

- Най-сетне, нейсе, тури го. То не е съвсем българско, ама като трябва, какво ще му правим! - съгласява се бай Ганьо.

-... "Горната резолюция се прие от 11 хиляди най-видни граждани и се упълномощиха Ганьо Балкански..." и прочее, туй може да си остане цяло докрай.

- Да ги оставим ли само 11 хиляди души, или да покачим за хатъра на новите още една-две хиляди? Да им подмажем колата?

- Доста са, бай Ганьо. В нашия град кърораво и кърпаво да събереш, надали ще излязат 11 000, ама хайде, нейсе, за хатър нали е!

- Съгласен съм... Ами туйнаке... наместо Ганьо Балкански не е ли по-салтанатлия да турим "господин Ганьо" и прочее? Да види княза, че не сме някоя долна работа хора, а?

- И аз тъй ще кажа - обажда се Михал.

- Ефендилер, късно стана. Хайде да ходим! - извика файтонджията турчин от прага на кръчмата.

Пътниците заминаха за София.

На другия ден, господа, прочетох в един от местните вестници, че пред големите капии се е представила депутация от г. П., състояща от Ганьо Балкански и прочее, да благодари за освобождението от тиранския режим.

След два дена в този вестник прочетох телеграма от същия град, подписана от името на "хиляди" граждани, с която уведомяваха големците, че бай Ганьо и другарите му били самозвана депутация и че същинските народни избраници са тръгнали вече за столицата да благодарят...

Аз знаех хотела, в който спира бай Ганьо, и се упътих към него. Не исках да изказвам негодувание за подлата му постъпка не защото всяко негодувание е бледно, за да я похули; но желаех да направя един опит - дали е възможно да накарам тази нещастна рожба на обстоятелствата да съзнае всичкия ужас на своята постъпка.

На таблата в хотела прочетох в коя стая е бай Ганьо и се изкачих по стълбите. Почуках на вратата, никой не се обади. Натиснах дръжката и вратата се отвори. Стаята празна. Заминали. Върху масата съгледах един къс хартия, на която беше написано с бай Ганьовски почерк:

"До редакцията на в. "Свободно слово". Последното название зачеркнато и вместо него написано "Свобода". По-нататък: "Потайностите на Стамболова" - и това зачеркнато и вместо него написано "Анархия". Ясно се виждаше, че авторът на писмото дълго време се е колебал кой път да хване, защото на много редове се забелязваха зачеркнати думи, заменени със съвършено противоположни тям по смисълта. Написано например "патриоти" и зачеркнато, а отгоре му написано "пладнешки хайдути" - и това зачеркнато, и пак написано "патриоти". Цялото писмо беше задраскано накръст с дебели черти, дръпнати от сърдита ръка, защото за втората черта не хванало мастило, топнато още веднъж перото в мастилото и дотеглена двойно по-дебела черта... Под зачеркнатите редове стояха следните думи:

"На маймуни ни обърнахте, да ви вземе дявола с маскири..."

БАЙ ГАНЬО ПРАВИ ИЗБОРИ

Тоя очерк посвещавам на моя неоценим приятел Цветан Радославов.

- Не ми дрънкайте много-много, аз ви казвам, че трябва да изберем правителствени! - извика бай Ганьо и удари силно по масата.

- А бе как ще изберем правителствени, откъде ще изкопаем избиратели? Ами че ти бе, бай Ганьо, нали си; уж либерал - осмели се да възрази Бочоолу.

- Кой ти каза, че съм либерал! - попита строго бай Ганьо.

- Как кой ми каза? Ами че не помниш ли колко консерватори си пердашил, колко си ги псувал, как да не си либерал? Не знаеш ли - ти сам каза, - че даже на Иречека си се хвалил, че си либерал? - възразяваше Бочоолу.

- Ей че си прост! - отговаря със снизходителна усмивка бай Ганьо. - Че какво, като съм казал на Иречека, дума дупка прави ли! А бе, ахмако, че аз, един Иречек ако не метна, кого ще метна?

- Имаш право, твоя милост! Бочоолу, налягай си парцалите, недей го опява! - обади се Гочоолу. - И аз съм консерватор.

- Ами че аз на гроб камък ли съм! Аз съм пък хептен консерватор - изтърси Дочоолу, - я стани и ти бе, Бочоолу, един консерватор, че да ги пипнем онези, да не могат да мръднат.

- Добре, ама не зная управителят с кои ще бъде - отговаря Бочоолу.

- Управителят ли? С нашите, разбира се - съобщава бай Ганьо, - и околийският е с нашите. Постоянната комисия не е законна, ама кой ще му дири законност, тя е наша. Бюрото е наше. Градският съвет е наш. Кметът малко шава, ама ще му отрежем куйрука. Общинските съвети по селата не са утвърдени нарочно, разбирате ли? Ако бъдат с нас - ще ги утвърдим, ако не - на дяволите. Пак ти казвам - колкото за управителя, нямай грижа, той е наш.

- Ами хамалите? - любопитствува Бочоолу.

- И хамалите са наши, и циганите, и Данко Харсъзина е наш...

- Ами че той нали беше затворен за кражба? - учудва се Бочоолу.

- Е-хе, ти патки пасеш. Пуснахме го ний него. Нали той ни спечели хамалите. Отишъл при тях онзи ден, събрал ги, че като им скръцнал със зъби, те замръзнали по местата си, като им изръмжал: "Зъбите ви ще разкъртя, ако не изберете бай Ганя!" - и хамалите кандисали. Пазарил ги Данко по два лева на човек и срещу изборите цяла нощ ядене-пиене.

- Страшен хайдучага, брей!

- И за колко мислиш! За 50 лева. Ходил при онези да иска 100 лева, те го изпъдили, нахокали го. Ще го видиш сега в неделя - кокалите им ще смаже! - казва самодоволно бай Ганьо.

- Бочоолу, я иди повикай Гуня Адвокатина да дойде тука да ни напише едно възвание, кажи му: "Бай Ганьо те вика."

Щом Бочоолу излезе, бай Ганьо си сниши главата и с един таинствен глас се обърна към другарите си:

- Мълчете си! Това диване до самия ден на изборите ще го лъжем, че ще го направим депутат, ще напишем колкото за лице няколко бюлетини с неговото име, а другите бюлетини ще ги напишат писарите в Градския съвет и от Окръжното управление. Сега чувайте ме: министърът иска аз непременно да бъда депутат. Ти, Гочоолу, искаш ли?

- Е, че иска ми се, бай Ганьо - отговаря Гочоолу.

- Че и мен ми се иска - обажда се Дочоолу.

- А бе иска ти се тебе, ама, право да ти кажа, хептен си се омаскарил пред хората. Защо ти трябваше да излизаш толкова налице; кой кряскаше по мегданите: "Да живеят великият патриот!", "Долу гнусният тиранин!" "На бесилката Климента", "Да живее Климент!"

- Ами че нали все заедно бяхме бе, бай Ганьо, защо си кривиш душата?

- Заедно, ама нашето излизане все шито-крито. Най-сетне, нейсе, като искаш толкова - добре, ще те избира. Туй, че селяните те мразят и чергите си им продал с твоя пусти фаисчилък...

- Колкото за туй, недей приказва, бай Ганьо, нали знаеш и ти каква си стока - дума предпазливо Дочоолу.

Бай Ганьо е готов да кипне, но в това време влиза Гуня Адвокатина. Бай Ганьо му разправя като какво трябва да бъде възванието. Гуня сядва до масата, зема перото и се задълбочава в мисли. По поръчка на бай Ганя слугата донася едно шише

мастика. Гочоолу, Дочоолу и бай Ганьо пият, Гуньо пише. След половин час е готово следующето:

"ВЪЗВАНИЕ
КЪМ ИЗБИРАТЕЛИТЕ НА НАШАТА ОКОЛИЯ

Пред вид на голямата важност и значение, което предстоящите избори за народни представители имат за настоящето и бъдещето на нашето отечество, нашите граждани, на брой повече от 700 души, събрахме се днес в двора на училището в Парцал махлеси и като обсъдихме въпроса по кандидатурите на лицата за представители, останахме съгласни и единодушно решихме да препоръчаме на г. г. избирателите от нашата околия за народни представители съгражданите си:

Ганю Балкански, търговец, известен в цяла България.

Филю Гочоолу, търговец с капитал.

Танас Дочоолу, търговец с винена индустрия.

Именно същите тия лица, които и комитетът на Народната партия беше ви препоръчал с възванието си от 27 август на миналий месец.

Като обявяваме това наше единодушно решение на останалите г. г. избиратели от града и околията ни, които имат присърце доброто на Отечеството, материално подобрене на земеделеца, облекчение положението на данъкоплатеца, с една дума, интересите на нашата околия, приканваме ги да гласоподават в избора на 11-й того за горните трима наши съграждани, в които имаме пълно доверие, че те с достойнство ще представят страната ни в Народното събрание.

Г. г. Избиратели,

Представена ви е вече от няколко граждани една листа с имената на Никола Търновалията, Лулчо Докторов и Иваница Граматиков, лица не от Нашата среда, лица чужди за Нас, които нямат и не могат да имат Нашето доверие. Може би ще се явят и други, които да ви убеждават да гласувате за техни кандидати. Съветваме ви, г. г. избиратели, да не се мамите на хубавите им думи, и не се вдавайте на техните ласкания, и не вярвайте на разни пръскани от тях слухове и измислици за някакви си окръжни телеграми и прочее. Никола Търновалията е родом от гр. Търново и затова той от инат за бълхата изгаря юргана. Лулчо Докторов е цял-целеничък Задунайская Губерния, а Иваница Граматиков никой не го познава и *nota bene*, той е руски възпитаник, следователно предател на нашето мило Отечество.

Г. г. Избиратели,

Ний сме убедени, че горните лица, т. е. долните:

Ганю Балкански,

Филю Гочоолу,

Танас Дочоолу,

които имат пълна преданост и коленопреклонна вяност към ПРЕСТОЛА И ДИНАСТИЯТА НА НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО ЛЮБИМИЙ НИ КНЯЗ ФЕРДИНАНД I-й и които вярно ще поддържат днешното ни патриотическо правителство воглаве със сегашния президент-министър, ще спечелят вашето доверие."

- Браво бе, Гуньо - провикна се бай Ганьо, - ти си бил цял Бисмарк.

- Че ти за прост ли ме мислиш? - обажда се самодоволно Гуньо.

- Сега иди и дай това в печатницата да го напечатат с едри букви, ей таквиз!

- Ами пари?

- Няма пари, ти му кажи тъй да го напечата, ако не, кажи му, че ще речем на Градския съвет и на другите канцеларии да не си печатат книгата у него. Разбра ли? Хайде сега - командува бай Ганьо.

- Вий знаете ли - продължава бай Ганьо, - онези подали телеграма до министъра да му се оплачат, че управителят тръгнал по селата да агитира.

- Диванета! - обажда се Гочоолу.

- Ама какви! - допълня Дочоолу.

- Министра чева не е света Богородичка, да ги послуша хемен така! Отговорил им: изборите са свободни, ха-ха-ха!...

- Ха-ха-ха! - кикотят се Гочоолу и Дочоолу.

- Страшен дявол, да го вземе мътната. Свобода ли? Нѐ-а свобода! Ще видят те в неделя една свобода, че ще я помнят до живот. Хеле Граматиков! Той, горкия, не е виждал още наши избори. Да му излязат насреща ония ми ти влася, ония ми ти цигани с кръвясали очи, изпъкнали два пръста навън, ония пресипнали гърла, ония ми ти пояси до гуша; да му се облещят насреща, па да иде онзи глиган, Данко Харсъзина, отзаде му, па да извика само: "Дръжте го!"

- Ха-ха-ха! - кикотят се Гочоолу и Дочоолу със светнали от удоволствие очи.

- Ли-бе-ра-ли! Кос-тен-ту-ция! На-а, костентуция! Те все се надяват на "окръжната телеграма". Проглушили са ушите на хората с тази окръжна телеграма. Току я четат, току я сочат на света. Че се смяхме вчера с управителя в кафенето. Той, колкото за лице, накарал да напечатат тая пуста телеграма, разпратил я по кафенетата. Вчера седим с него в кафенето, гледаме онези, като си навели главите над една маса, като че овци пладнуват, четат ли, четат телеграмата, радват се, чуваме, шушнат си: "Свободни! Изборите свободни! Полицията няма да се меси!" А ний с управителя кис-кис-кис! Аз го погледвам с едно око и му казвам на смях: "Ний сме сигур!" Той като се закикоти и хоп - една мастика. Той се потупа по джеба - демек онова писмо, за свободата на изборите, смигне с око и каже: "Ний не сме сигур", и кис-кис-кис! Хоп! Друга мастика.... На-а-рязахме се богато!... Че като доде и Данко Харсъзина, че и други, и други, че като се затворихме в кафенето, че като викнах на цигуларите: ха сега! Изпокъсаха си кордите!... Мастиката му не е добра на Георгия, па и мезето калпаво; не вземе да направи краставички, ами дава кисела бамя!... Уф! Боли ме глава от вчера. Гочоолу, я налей още по една мастика.

- За махмурлук!

- Остави се, че и довечера пак трябва да се пие. От тази вечер трябва да наредим хората по кръчмите.

- Не е ли рано, бай Ганьо? - обажда се Дочоолу.

- Не е рано то, утре е събота, остава да пият 36 часа. Не е рано! Тамам! Па най-сетне няма хемен все да пият. Ще се изреждат. Едни ще пият 5-6 часа, ще си почиват, други ще почнат. Наред, наред! Като се съберат веднъж, няма да се разотиват. Там ще пият, там ще ядат, там ще спят! Разбрахте ли?

- Знаем ний, за пръв път ли правим избори! - обажда се Гочоолу.

- Ти, Гочоолу, като минеш край Арнаутина, кажи му да приготви за тази вечер 300 оки хляб и да ги прати - 100 оки в Циганската махала при Топачоолу, 100 оки в Парцал махлеси в Гоговата кръчма и 100 оки долу, при хамалите. Ти, Дочоолу, замини край тези кръчми и кажи да почнат вече да дават от тази вечер вино, ракия.

Повече ракия да им дава, чу ли? Па да им кажеш да не надписват много, че ги земват дяволите. По-онази година за нищо и никакво 2000 лева ни оскубаха, маскарите! Кажи им да си опичат ума, зере Градският съвет е наш! Замини и покрай касапите, кажи им, колкото имат марда̀л̀к, дроб, черва, кокали, нека ги съберат в един-два коша, че ще ги пратим по кръчмите да сварят на нашите по един казан чорба. Довечера управителят и околийският ще се завърнат от селата, аз ще ги зема с мене да пообиколим другите кръчми и кафенетата. Ще съберем от всичките канцеларии да пишат бюлетини; ще ги караме цяла нощ да пишат. Аз избрах хартия, таквази сивичка, жълтичка. Нашите бюлетини ще ги сгъваме като муски...

- Юч-кюшелии - пояснява Дочоолу.

- Юч-кюшелии. Па трябва да пипнем няколко техни бюлетини, да видим каква им е хартията и как ги сгъват, та да накарам писарите да напишат 1000-2000 бюлетини на тяхна хартия с наши имена.

- Страшен си дявол, бай Ганьо, изучил си ги тия пущини на пръсти! - казва с благоговение Гочоолу.

- Хубава работа! Защо съм Ганьо Балкански, ако няма да зная и този занаят. Ти, господине мой, тури ме в която щеш околия и ми кажи когото щеш да ти избира. Едно магаре тури за кандидат, и магарето ще ти избира, майка му стара! Само дай ми околийския с жандармите и ми дай 1000-2000 лева. Да ти събера аз тебе, приятелю мой, ония ми ти синковци от кол, от въже, тъй 40-50 прангаджии и да ги наредя в две-три кръчми по краищата, да им подложат по ведро на глава, па да им извикам: "Ха бакалџм! Да живее България!" Хе-е! Тука ли си, Пенке ле!... Като накръвят ония ми ти изпъкнали очи, като почнат да вадят от поясите ония ми ти ножове, да ги бучат по масите, като дигнат една олелия с ония ми ти прегракнали, дрезгави гласове - страх да те побие! Па земи, че поведи през нощта тази страхотия през сред града... Опозиция ли?... Дяволът не може да ти излезе насреща! Прекарай ги край къщата на някой противник... Мале мила! Като разтворят ония ми ти гърла!... От един сахат място да ги чуеш, мравки ще запъплят под кожата ти, като на таралеж ще ти настръхнат косите!... Па свикай селските кметове и писари, па им светни с очи, па им скръцни със зъби, па им посочи тия синковци... Избиратели ли?... - И сянката им няма да видиш! Като ти кацнат от всяко село по 12 души общински съветници с кметовете барабар, като събереш чиновниците и писарите, постави по краищата жандарми да връщат другите селяни, окръжи бюрото с тия 40-50 катили, направи някоя шашарма, наблъскай в кутиите няколко снопа бюлетини и ето ти тебе магарето народен представител, ха-ха-ха!

- Ха-ха-ха - отзоваха се Гочоолу и Дочоолу, - bravo бе, бай Ганьо!

- Тъй, ама само полицията не стига, трябва и бюрото да е твое - допълня Гочоолу.

- И аз тъй мисля - придружава Дочоолу. - То е сега наше, ама казвам санким... Наистина бе, бай Ганьо, я разправи, моля ти се, как скопосахте това бюро?

- Как ли? - отзовава се със самодоволна усмивка бай Ганьо. - Твърде просто! Нали избрахме окръжен съвет? Осем излязоха техни, четворица - наши. Накарахме да касират четворицата от техните, по-главните... Ама ще речете, че се дигнала гюрултия. Майната му! Додето я оправят - изборите ще свършат. Останахме четири техни и четири наши. Ама от техните оставихме само фукарите. Събрахме се да избираме постоянна комисия. Едного от техните разсилният не можа да го намери - сещате ли се?

- Ц... ц... ц...! - цъка Дочоолу. - Какъв ти Бисмарк! Бисмарк не може ти обърна чехлите!

- Чакай де, какво си видял ти още ? Па най-последно само немците ли имат Бисмарк?... Нейсе: останахме, ефендим, трима техни, наши четворица, болшинство! Е, разбира се, нямаме жълто на гагата - комисията излезе цяла наша. Остави това, ами получиха се повече гласове за нашите, защото на двама от техните бяхме обещали поотделно, че ще ги изберем за член-секретари, и те, ахмаците, гласуват ли, гласуват за нашите... ха-ха-ха! Сега ходят из улиците като афионлии. Хеле единия от тях, влиятелен, дженабетина, по селата ний го зехме да агитира с нас, като му обещаваше да го изберем за секретар, и той, диването, зе, че си напусна службата... Остави питомното, та гони дивото. Ахмак!... Дочоолу, я налей още по една мастика.

Бай Ганьо процеди мастиката през мустаците си, избърса се с дланта, засука "тия пущини" и продължи:

- Сега да ви кажа как се избира бюро за изборите. Това става по жребий. Председателят на съда го тегли. Тъй се казва "по жребий", ама аз мога да ти избира, когото искам. И твърде лесно: ако пуснеш билетчетата в чаша, да могат отвън да се виждат, трябва да драснеш с мастило по една чертичка на пълните билетчета; ако ли пък са в кутия, трябва да вземеш по-дълбока кутия, да не се виждат отстрана билетчетата и ще наредиш пълните от една страна, празните - от друга. След туй остава ти само да пошушнеш на председателя, че "работата му е спукана" и затова "да си отваря очите"... Извикат: Иван, Стоян, Първан! Трябва ли ти Първан? - земи пълно билетче. Не ти ли трябва Първан - земи празно билетче. Сиреч председателят тегли жребия...

- Пустия му бай Ганьо! И онези простаци намерили с кого да се борят. Тежко им - произнесе Гочоолу.

- И с тази глава да не станеш досега министър! - учудва се Дочоолу.

- Нейсе, запуши я! - дума скромно бай Ганьо. - Нали ги знаеш българите!...

На възток едва-едва се сипва зора и разсява бледна светлина във вътрешността на Гоговата кръчма в Парцал махлеси. Около трийсет отбор юнаци са натъркаляни по масите, по земята, върху столове; хъркане, като че трийсет тигъра са се сдавили, се чува от улицата и тревожи слуха на полицейския стражарин. От време на време някой от тия юнаци се повдига с полузатворени очи, прекрива през труповете, набарва с ръце стомната и жадно гаси алкохолния огън, който спича стомаха му, гърлото, устата и напуканите устни; настъпаните от него в тъмницата мъртъвци се пробуждат и сипят псувни и клетви с пресипнали, засъхнали гърла. Смяра! Геенски смяра изпускат техните дихания и тровят и без туй отравения въздух в кръчмата, напоена от изпаренията на тази маса мрачни герои.

Гочоолу и Дочоолу са будни вече и пият кафе в Келеш Хасановото кафене. Време е вече да се разбудят спящите лагери на избирателната войска. Ето ги вече пред Гоговата кръчма. Отварят вратите и една вълна удушлив смяра ги отблъсква назад.

- Пфуу! Да ги земе дявола! - вика със задавен глас Гочоолу и си запушва носа.

- Чесън ли са яли, кой знай! - процежда с кисела гримаса Дочоолу и си запушва също носа.

През отворените врата нахлува чист въздух в кръчмата и дава възможност на не дотам чувствителната двоица да проникне вътре.

- Още ли спите бе, говеда. Ставайте скоро! - командува авторитетно Гочоолу и почва с крака да разритва пияната команда.

- Гого, дай им по една ракия да си отворят очите - допълня Дочоолу.

Гого става лениво от леглото си, Протяга се, прозява се, дръгне се по изпотените места и почва неохотно да рови между шишетата и чашите. Ракията, наляна, той поднася на непробудените юнаци.

- Ставай бе, магаре, на, плюскай! Стига се прозява като куче. Я си виж очите - като циреи изпъкнали! Хайде гълтай!

С такива любезности, подпомогнати и с енергически ритници, Гого обхожда вдървените от пиянство гости и им поднася ракия, за да ги свести. Сам-там по някой ще изръмжи в протест на Гоговите ритници, друг ще облещи насреща му свирепи, накървавени очи, а някой даже ще направи опит да рипне и хване дръжката на рибарския нож, забоден на пояса му. Тези страшни движения вливат възторг в душите на Гочоолу и Дочоолу. Те си шепнат:

- Дочоолу, я виж онзи мъжага там, в кьошето, с превързаното око, познаваш ли го?

- Как да не го познавам - Петреску, дето удави баща си в блатото! Знам го! Пази боже да му се паднеш на зъба! Видиш ли какъв е нож затыкнал! Ами ти познаваш ли оногова там, под тезгяха?

- Онзи дебеля, дето си превързва раната на крака ли?

- Не, другия, с раздраните уста.

- Не ми иде на ум... Ха, чакай, не беше ли то на Серсем Пеца копелето, дето обра черквата?

- Не е. Серсем Пециното е онова там, дето лежи до хайдук Бонча, а пък туй е на Данко Харсъзина внуче. Бай Ганьо го прати тука да следи тези хаймани да не би да ги подлъжат другите. Страшен хайдучага! Нали той открадна онази вечер един сноп от техните бюлетини.

- Браво!

- Ти знаеш ли за какво го отредихме него? Като нахълтаме около бюрото, ако би че дойдат от техните, туй хлапе ще хване Никола Търновалията за яката и ще почне да вика: "Дръжте го! Тоз попържа княза! Княза псува, дръжте го!" Тогаз Петреску и Данко Харсъзина ще грабнат Никола и ще го изхвърлят навън. Полицията ще го поемне и - в дранголника. Техните ще искат да го отърват, ний - насреща им. Ще стане сблъскване. Ще нахлуй полицията и ще ги разгони като пилци. То е наредено.

- Ами Лулча и Граматикова кой ще ги пипне?

- Че ти тях за хора ли ги смяташ? Един Топачоолу да им се облещи насреща - ще изфирясат.

Такъв разговор водят Гочоолу и Дочоолу, като наблюдават с възторг ленивото пробуждане на тези трийсет от кол, от въже събрани тъмни личности, на които днес предстои задачата да сплашат, да изгонят, да всеят ужас и трепет около изборното място и да накарат и без туй сплашеният българин да се откаже от своето едвам съзнато право да упражнява свободната си воля в управление на държавата. Такъв разговор водят Гочоолу и Дочоолу, като гледат тези трийсет страшни фигури, обезобразени, подпухнали, с изпъкнали кръвясали очи, изранени, издраскани, с широки пояси, с ножове на поясите, със свирепост на лицата, с престъпни конвулсии в движенията, гледат ги те и предвкушават сладостта на избирателната победа.

Всички наемници бяха вече на крак, когато откъм циганската махала се зачу музика... Музика! Да описвам ли тази музика, която цяла нощ се е подвизавала в кръчмата на Топачоолу, пред която самият кръчмар се е кълчил и пял: "Вангелито чевре шило, на чеврето съгрешило, я гръмни, боже, удари ме и по-скоро прибери ме." Да описвам ли на крака заспалия цигулар с цигулка, лениво опряна едва ли не на корема му? Да ви казвам ли за кларнетиста, който или съвсем не свири, или пък като бесен ще надуе кларнето, ще надуе лицето си, ще изпъкнат жилите на шията му, ще изпъкнат кръвясалите му очи и струва ти се, че още малко напън, и една страшна епилепсия ще смае слушателите? Не, няма да ви описвам музиката, защото мисля за достатъчно да ви кажа само, че тези музиканти бяха à la бай Ганьо.

Музиката свиреше Печенежкия марш... Всред прекъсваните звукове един див, един смесен рев разцепи въздуха. Цял облак птички плашливо напуснаха дърветата и стрехите на Парцал махлеси. Ако една войска от гладни лъвови би имала насреща си войска от раздразнени тигрове и при един сигнал би се впуснали тия войски една срещу друга, ревът, който ще разкърти бойното поле, би бил подобен на дивия рев, който сега изплаши обитателите на циганската махала и Парцал махлеси. Това беше едно "ура" от наемниците, събрани от Данко Харсъзина. Ето ги, показват се откъм завоя на улицата и се изсипват на площада.

Музиката напред, зад музиката циганите и хамалите. Начело, дигнат на ръце, със засукани мустаци, с накривена шапка... кой мислите? - Сам бай ви Ганьо Балкански. Даже и при този тържествен момент бай Ганьо не се забравя: той държи ръцете в джебове: си: "Хелбетя, ще бръкне някой хайдучага - отиде кесията. Нали си знам стоката." Едно второ "ура", в състояние да събуди и мъртвите, оглуши ушите на Гоговата тайфа, която се изтърси от кръчмата на мегдана и отговори с една канонада: "Да живее бай Ганьо!"

- Добрутро, момчета - извика снизходително сияещият бай Ганьо.

Една попара от трийсет пресипнали "добро утро" се отзова на неговия поздрав.

- Кураж, момчета, силата е с нас - ободрява бай Ганьо с тона на Наполеона пред Аустерлиц. - Я чувай ти, Данково унуче, ти помниш ли какво ти казах: като видиш зор, хвани Търновалията за яката, па викай: "Княза попържа." Разбра ли?

- Знам аз - обажда се весело от строя Данковото унуче.

- А пък ти, Данко, и ти, Петреску...

- Знаем ний... с главата надолу - каза Петреску с пълно съзнание важността на задачата си.

- Браво! Ами я чувай, Петреску, аз искам от тебе още един мурафет: като се сбийте с избирателите, ти ръгни с ножа само двама-трима, колкото да ги сандърдисаш, па земи, че хвърли ножа настрана, па земи, че си съдери ризата на гърдите, па подир земи, че си раз-кървави кожата, разбра ли? Па вземи, че си нацапай лицето с кръв, разбра ли? Па подир туй земи да викаш, че гражданите искали да те заколят, защото си викал: "Да живеят княза", разбра ли?

- Разбрах, ама ще ми дадеш още пет лева за кан-парасъ.

- За пари - лесно, ти само направи, каквото ти думам - успокоява го бай Ганьо.

Изпратените на рекогносцировка от циганската махала към избирателното място разведчици Адамчо Кокошарина, Спиро Копоя и Топал Мустафа пристигнаха бързешката на площада и съобщиха на бай Ганя, че около три хиляди селяни през

разни пътища пристигнали в града и хората на Търновалията им раздали бюлетини. "Околийският каза да бързате, че работата е спукана."

- Да го вземат дяволите твоя околийски! - изкрещя бай Ганьо. - За какъв бяс го назначихме началник, ако не може едни селяни да сандърдиса. Началник! Краставици! Той знае само да закача селянките. Дурак! Защо не е пратил жандарми по краищата? Наплюскал се е магарето, че забравил какво трябва да върши. Тичай скоро да му речеш да сбере конните жандарми и да ги пусне в кариер през сред града, разбра ли? През сред града, като хала да хвърчат, чу ли? Па и ний оттука да му теглим едно "ура", та да видим кой селянин ще ни излезе насреща. Тичай скоро!

- Гого, дай тука ракия - командува бай Ганьо. - Плюскайте, мама му стара, аз плащам. Цигуларите защо мълчат? Чълънъз бе, ченгенелер! Надуй кларнето бе, какво ме зяпаш като говедо? Ха така! И-и-их-ха-ха!

- Данко., раздай сега на всекиго по един сноп бюлетини! Хайде сега, момчета, напред. Кураж! Да живее Негово Царско Височество, урааа!...

- Ураааа!...

И тръгнаха... избирателите!

Иваница Граматиков, кандидатът на опозицията, се събуди в шест часа сутринта. Облече се, пи си кафето и излезе на високата веранда пред къщата. Слънцето, едва-що изгряло, отразяваше се в купола на църквата и в обърнатите към изток прозорци. Тържествующа изглеждаше цялата природа. Всъщност природата си оставаше също тъй равнодушна, каквато си е винаги, а тържествующа бе само душата на кандидата.

Млад, образован, малко идеалист, повече мечтател, с любов в сърцето, с вяра в доброто, с надежда на бъдещето, той не беше още кален в действителността, в живота. Безгрижен до самозабравяне, непоправим оптимист, привикнал на всичко да гледа от добрата му страна, той беше доверчив до наивност, до глупост.

Няколко приятели му предложиха кандидатурата за народен представител; едно събрание от граждани прие съчувствено тая кандидатура и Граматиков помисли, че всичко е вече свършено, и плувна в мечти за предстоящата деятелност в Народното събрание. Рукна по България мед и масло. Но някои други подробности, някои предшествующи избора приготвителни действия на неговите приятели, действия, непредвидени в избирателния закон, като че хвърляха сегиз-тогиз сянка върху неговите сладки мечти. Защо трябваше сега той да излага своята програма пред избирателите, като че не можеше и да се мине и без това. Защо трябваше да изпитва толкова неловки минути, да отговаря, да обещава съдействие за удовлетворение на нужди, интересующи може би само запитвачите. Той като че беше поверил целия свой интелект на окръжаващия го щаб приятели! Те му казаха, че трябва да държи реч, и той държа реч. Те му казваха, че трябва да приеме селските кметове и да им говори любезно, и той приемаше в къщата си кметовете и писарите и им говореше тъй любезно, щото селяните си навеждаха очите и едва ли го разбираха. Те си изказваха нуждите, той държеше бележки и чистосърдечно казваше кое може да се удовлетвори, кое не за крайно неудоволствие на селяните, привикнали да им се обещава златни гори. Той трябваше да участва в събранията на видните граждани, в които събрания се определяха и разпределяха агитаторите за селата и за градските махали. Гражданите спорят, шумят, той седи настрана и мълчи, като че това не се касае до него. Тази глупава пасивност го тревожи, той отвори уста

да каже нещо, да възрази, но някой от щаба ще го хване за ръката и ще му каже с бащински покровителствен тон: "Ти мълчи, стой си настрана, ти още не разбираш тия работи." И той млъкваше покорно и се вслушваше в солидните и самоуверени разговори на почтените граждани. "Нима винаги така стават изборите - мисли той - или това може би сега почва, от новата епоха." Той побутва едного от спорещите и му шепне на ухото: "Моля ви се, винаги ли така стават изборите?" Спорещият, записан в друг разговор, погледва го като през мъгла и му каже засмян, наставнически: "Остави сега това друг път; ти не разбираш от тия работи, стой си настрана: работата е наред."

Работата е наред! Граматиков се свикна с мисълта, че работата е наред. Дето седне, дето стане, с когото и да се срещне, търговец било, занаятчия, селянин, все туй чуваше - че работата била наред, - иде ли в кафенето, наоиколят го приятели и бързат да му съобщават сведения от града и от селата: "О, добрутро, господин Иваница, как сте? Артък сега работата е наред." "О, господин Иваница, беше! Цялата околия от джеба да ти я извадя. Гледай си кефа! Работата е вече хептен наред!" Иде ли вечер на разходка в градската градина, из всичките алеи го срещат приятели и отдалеч му правят знакове с ръце - демек беше, работата е наред...

Работата наред! Но една случка, на която той биде очевидец в навечерието на изборите, му даде да разбере, че има една разлика между изборите, начертани в избирателния закон, и изборите в действителност. Тая случка със следните думи му припомни в едно писмо един негов приятел: "Законност, ред, свобода, сполуката наша... Помниш ли, помниш ли? - Джумбуш! Помниш ли нашествието на хуните в кафенето вечерта пред изборите. Помниш ли онзи "български гражданин" с руската шапка на тила, с голите гърди, бос, със скъсани колене? Ами оногози с червените очи, по риза, гологлав, с голямата чомага в ръка? Ами влаха вълн пред вратата, който в доблестното "упоение" от патриотизъм, в дълбокото съзнание на своите свободни граждански права и длъжности, зрял, тоест узрял вече в политическа мъдрост, едвам стоеше на краката си? Помниш ли как от гърди, надути от най-благородните и човеколюбиви идеи, достойни да направят щастлив един цял мир, с език задебелял от напъна на неизразимите и възвишени мисли, които вълнуваха мозъка му, помниш ли го как декламираше за свобода и народни права, че като му извика един по-стар гражданин, който излязваше от кафенето, свободата и народните права се закачиха на гърлото му, както се закачиха и нейде в благородната душа на неговия морален съпартизанин и шеф? И тази сган, тази утайка от тинята на един див, бестиален, лишен от всяко образование и отхрана граждански слой, готова за всяка бруталност, за която аз не можех даже да помисля, че съществува в самодоволния от своята "цивилизованост" и "европейщина" наш град, тази безпринципна тълпа, водима от разнородни ней игноранти и безхарактерности, които нито начала имат, нито могат да имат; и тази сган, казвам, има своите представители в Народното събрание, а хилядите избиратели..."

И тъй, в неделя, в деня на изборите, около седем часа сутринта Граматиков стоеше на високата веранда на къщата и с лекост, с радост поимаше утринната прохлада. Избирателният закон, оживен в неговите мечти, рисувахе му последователно разните моменти на един конституционен избор. Градският часовник, като възвести половинка с два удара на камбаната, пресече сладките мечти на кандидата и му напомни, че е време да се тръгне към избирателното място. Той се облече, взе си бастончето, но спомни, че е запретиено да влиза при изборите с каквото и било оръдие, остави си бастона и тръгна... Улиците почти пуси; народът

беше се вече свлякъл към училищния двор. На площада пред църквата една група приятели го посрещна с дружески приветствия:

- О, господин Иваница, добрутро. Видяхме ли ги?

- Кого?

- Избирателите. Само селяни три хиляди. Раздадохме им вече бюлетини. Работата наред. Хайде сега в училището.

Завиха през една тясна крива уличка и изпъкнаха около избирателното място. Наистина, цяла маса граждани и селяни мирно и тихо бръмчаха в двора и прилежащата улица. Агитаторите сновяха между тях и полуявно, полутайно раздаваха бюлетини на новопристигналите. Сам-там се чуваха възгласи, че цели години наред не са се явявали на избор.

- Бре, дявол да го вземе, от осем години днес се явявам на избор.

- Че и аз така.

- И аз също.

Такива самопризнания се чуваха отвред.

Бюрото беше вече настанено в салона на училището. Някои избиратели, както и един от кандидатите на опозицията, се навъртаха около бюрото. Изборът почна. На Граматиков се видя странно туй обстоятелство, че в съседния с училището двор, а също и в дворовете на срещната страна на улицата пъплеха множество силно въоръжени жандарми, между които сновяха двама пристави и им шепнеха някакви инструкции. "Ами нали е запретино от избирателния закон да има въоръжена сила в съседство с избирателното място! Странно!"

Но не остана много място за учудване... Пред очите на Граматикова се почна, завъртя се, зашумя, забуча една такава хала от ужаси и насилия, щото той се вцепени, като треснат от гръмотевица. Ето какво се случи: неуспял още да се свести от странното впечатление, което му направи съседството на въоръжена сила около избирателното място - той видя, че при един от полицейските пристави дотърча Адамчо Кокошкарина и запъхтян, захлестен, пошепна му смутено нещо на ухото. Приставът повика един жандарм, каза му няколко думи и го изпрати. След минута се яви околийският началник. Адамчо му пошепна нещо. Околийският даде някакви заповеди на приставите; те се разтичаха и не мина много - из съседните къщи почнаха да изпъкват жандарми, които водеха след себе си коне. Яхнаха конете, околийският начело, с извадена шашка, изкомандува "напред!" и двадесет души конни жандарми, въоръжени до зъби, се втурнаха из тясната улица, задръстена с избиратели, втурнаха се и почнаха да разкъртват с гърдите на конете живата стена. Вик, крясък, олелия, протести, команда, шашки; лъснали на слънцето, вълни от хора забушуваха назад-напред, конете се врязаха без ред в тълпата, живата стена се цепеше да им даде място; нови вълни от задните редове нахлуваха и отблъсваха със своята маса жандармите... Но оръжието надви, поколеба се живата стена. Турците избиратели почнаха един по един да изфирясват: "Не ме лязъм бана даяк еме." Селяните почнаха да се споглеждат. Жандармите успяха да отблъснат по-голямата част от избирателите на едно значително разстояние.

Другата, съвсем малка част остана в училищния двор. Тук бяха Търновалията и Граматиков. От противоположната страна на улицата писъкът на един кларнет почна да реже въздуха, зачуха се цигулки, зачу се шум на приближаваща тълпа и една дива гръмотевица разкърти околността. Ето ги: цигуларите, зад тях с молния в очите бай

Ганьо Балкански, ето Гочоолу и Дочоолу, ето Петреску, внучето на Данка Харсъзина, Спиро Копоя, Топал Мустафа, ето циганите, рибарите, ето сам Данко Харсъзина...

- Да живее почитаемото правителство, ураа! - извика с тънък глас Данковото внуче.

- Ура... ра... раааа! - изрева стоустата страшна тълпа.

Тръпки побиха Граматикова. Мина му през ума 1876 година, възкръснаха пред него башибозушките орди; името на Фазлъ паша се спря на устните му.

Дивата орда от пияни изверги нахлу в двора на училището. Боже! Колко грубост, колко арогантност, колко тъпа свирепост в тези изпъкнали кръвясали очи, в тези бабаитски движения, в тези провокаторски погледи!... Бай Ганьо, съпроводен от свитата си, която грубо му отваряше път, възлезе по стълбите и се вмъкна в училищния салон, при бюрото. Зачу се през прозорците един шум, едно глухо ръмжене и изтласкан от нахлулата вълна, на стълбите се появи Никола Търновалията. Веднага към него се устреми като хищна птица Данковото внуче и като го сграбчи за яката, почна с пресипнал глас да си дере гърлото: "Дръжте го, той псува княза, княза попържа, дръжте го!" Петреску и Данко Харсъзина не закъснях. Двамата като вълци го сдавиха, емнаха го на ръце и го смъкнаха по стълбата. Бай Ганьо се вмъкна в салона, взе от председателя на бюрото някаква записка, подаде я на Данковото внуче, което се промуши между тълпата, вмъкна се в съседния двор и след една минута, когато в двора нахълтаха пеши и конни жандарми, те завариха бай Ганьовата армия притисната в едно кьоше от възмутените избиратели, които бяха останали в двора. Петреску с разкървавени гърди, със зацапани с кръв ръце и лице ревеше като най-невинен младенец. Той беше сръгал вече двама-трима избиратели и овреме успя да изпълни програмата - да се разкървави, да се покачи на един куп камъни и колкото му държи глас, да викана помощ: "Убиха ме, господин началник, щяха да ме убият, аз викам да живеят князът, а те ме ръгат с ножове!"

Полицията почна своята роля... "Шашки вълн!"... Зазвънтяха шашките, заплусяха камшици. Зачуха се протести, заглушиха ги псувни. Полицията, спомогната от бай Ганьовата армия, задигна Никола Търновалията, задигна по-видните му другари; разфучаха се конните жандарми и изметеха двора.

И Граматиков, увлечен от течението на масата, намери се на улицата. Той беше като поразен от молния! В ушите му звънтяха думите на бай Ганя, който от върха на стълбите викаше: "И ний сме били малко-много в Европа и знаем тия пущини, изборите. Аз в Белгия съм бил..."

В ушите му звънтяха и думите на дядо Добри. Бедният дядо Добри! Изтласкан на улицата, ударен силно в главата, просълзен от болест ли, от гняв ли, от жалост ли, той току се обаждаше, горкият, с пресечен глас: "А бе, господин началник... ами че нали уж... туйнака, нали щяха да бъдат уж свободни... таквозинка..." Бедният дядо Добри!...

След няколко дена Граматиков прочете в един от столичните вестници следующата телеграма: "София. Министър-президенту. Изборите се извършиха при абсолютна тишина и порядък. Избрани: Ганьо Балкански, Фильо Гочоолу и Танас Дочоолу, всички наши. Опозиционните кандидати се провалиха позорно. Щом се появиха избирателите с музика начело, шайката им се разбяга. Целият град тържествува. Да живее Негово Царско Височество.

Ганю Балкански"

Писмото до Граматиков., за което по-горе споменахме, се свършваше с тези думи: "А народът какво ще каже, какво ще прави? Любопитен въпрос! Ти ми казваше едно време, че вярваш още в българския народ. Хайде де! Не се подигравай! В кого вярваш ти ? В това ли рабско племе, което търпи всичко това? Виж го изобразен в представителите му.

Народа, в когото ти вярваш, е роб, казвам ти, роб; робуването е за него блаженство, тиранията благоденствие, робоплеиято геройство, презрителното хъркане отгоре - музика! И пак този народ е клет и нещастен, трижд нещастен! Бит от съдбата, осъден да страда и да тегли за други, мъчен от неприятели, а още повече от приятели и спасители, той нямаше нито една твърда точка, на която да спре погледа си, една дръжка, на която да се ослони, той е изгубил вярата в себе си и в съдбата си и е станал тъй "практичен" и трезвен, трезвен до безчувственост. Без помощ, без съвет, съкрушен и разкъсан външно и вътрешно, ето го на, една печална, от бури разсипана останка от стари времена...

Има ли кой да го съживи, да го повлече подире си? - Идеали? - Суета, вятър!..."

БАЙ ГАНЬО ЖУРНАЛИСТ

Оркестърът свиреше румънската "Дойна". По-право казано, свиреше само Анчето, с флейта соло, а другите приглашаха. Ний слушахме от вътрешния салон. Ама, ще речете, кои са тези ний? Кои ли? Известно е кои: Сенаторът, Отело, Стувенчо и аз. Пред нас стърчеше едно дълго шише бяло Chateau Sandrovo и друго Giesshuebler. Безгрижно разположени около масата, с папироски в уста, ний ловяхме фиоритурите на "Дойна" и бяхме се предали на приятно far niente. Утре е неделя - няма работа, може да поседим и по-късничко. Музиката сносна, слечинките хубавички, ний - попревтасали ергени. Тамам!

Седим си така и по едно време флейтата задразни ухото ми с няколко фалшиви ноти, същевременно и целият оркестър сфалшиви. В този същия миг Стувенчо се изсмя и извика: "Пустият му Отело! Страшен зевзек! Я го вижте!.." Обръщаме се веднага двамата със Сенатора и какво да видим! Дявол Отело! Отде му идат на ум тия комедии. Той станал, без да го забележим, поискал едно парче лимон и като привлякъл с някои знакове флейтистката, без да го забележат други, почнал да я дразни, да ѝ прави оскомина с лимоновия сок. Е, хелбетя, младо момиче, дощяло ѝ се киселичко, напълнили се устата ѝ със слюнки, свили ѝ се устните - иди подир туй, че свири на флейта! Смях...

Музиката престана. От улицата се зачу крясъкът на едно хлапе: "Но-ви ве-стни-ци. Народно величие-е-е!"

Какво Народно величие? Има си хас!

Заразени със смях от комедията с лимона, ний отново прихнахме да се смеем. В този момент ето че и Гедрос довтаса.

- О, Гедрос, здрасти! Сядай! Винце искаш ли?

- О, Отело, здрасти, здрасти, пиленце. Я си обърши носленцето - занежнички вечно веселят Гедрос.

- Гедрос, какъв е този вестник, сега викаха из улицата?

- Как! Мигар вий не знаете за вестника на бай Ганя Балкански?

- Зевзек!

- Сериозно ви казвам. Ганьо Балкански, редактор-стопанин на вестник "Народно величие". А-а, то е цяла история. Мигар не знаете?

- А бе ти сериозно ли говориш?

- Сериозно бе, брате. Чакайте да ви разкажа. Днес ми разправиха тази история подробно и аз ще ви я предам тъй, като че съм бил там.

Разпоредихме се да затворят вратата на вътрешния салон и Гедрос почна. Ето какво ни разказа той:

У бай Ганя свикано събрание. Събрали се: сам стопанинът, Гочоолу, Дочоолу и Данко Харсъзина, и разсъждават - като какво предприятие да заловят, за да се възползват най-изгодно от положението.

- Трябва и ние да клъвнем по нещо - казва бай Ганьо, - току-тъй на сухо патриотизъм - бошлаф. Я ми кажете вий сега, както стоят работите, като откъде може да се удари най-добър келепир? Ти, Гочоолу, какво ще речеш?

- Аз ли? Да ти кажа правичката, бай Ганьо, аз пак си оставам на мойта мисъл: да отворим един руски трактир.

- Какво?!

- Един руски трактир да отворим - отговаря сериозно и решително Гочоолу.

- А бе че ти - как? Пак ли обърна с Матушката? - чуди се бай Ганьо.

- Ама ела да се разберем, не е работата тук за Матушката, работата е - какъв вятър вей...

- Де? В главата ти?

- В България. Ахмак е този, който не се възползува. Сега му е времето - един трактир. Аз съм шетал из Московията, поотбирам що-годе. Един трактир с две отделения - дворянско и мужицко.

- Че у нас де ще намериш мужици! - пита в недоумение бай Ганьо.

- Е па, най-послед всички дворяни ли сме бе, бай Ганьо?

- Хубаво, по-нататък?

- По-нататък: ще му изтърсим една музика, орган - ти трябва да си виждал, бай Ганьо?

- Аз ако не видя, кой ще види - отговаря надменно господин Балкански.

- Имаш право. Един орган и, разбира се, чай. Ще напазарим десетина хлапета, ама да не бъдат чернооки, да изглеждат като русначета; ще им нахлуем по едни ботуши, по една червена риза, па ще ги подстрижем по казашки - ето ти тебе цял трактир! Ще докараме руски вестници, водка закуски, па тегли отгоре и един надпис - "Руский трактир", - па си накриви шапката. А?

- Не одобрявам! - извика тържествено Дочоолу. - Не одобрявам! Ако е работата да ударим келепир от вятъра, дето е появил, то най-добре ще бъде да отворим една фабрика за квас...

- Ударихме къоравото! - изсмя се Данко Харсъзина. - Ти фурна ли искаш да отваряш?

- Не бе, брате - за руски квас ми е думата. То е едно таквоз... като туйнака, крушевица го кажи, боза го кажи...

- Хубава работа! Бозаджии ще ставаме сега - обижда се Харсъзина.

- Не бе, кардаш, не е работата за питието - името е важно; да речем само: "руски квас"! - ще се изпотрепат да тичат. Не си ли чул френците какво правят сега. Пара удариха, пара - не шега!

- Бошлаф. Аз не ща квас - заяви недоволен Данко.
- Ами какво искаш - пита го сърдито Дочоолу.
- Я кажи да видим?
- Да основем една банка! - изтърсва Данко Харсъзина.
- Ти си дурак!
- Защо?
- Оставете кавгите настрана - вмесва се бай Ганьо.
- Защо да съм дурак! - продължава разгневен Данко и стреля кръвнишки погледи към Дочоолу.
- Е, млъкни сега, седни си. Кажи, какво имаш да кажеш, за банката.
- Ама нека каже бе, джанъм, защо да съм дурак?
- Банка ще ми основава! Туй чева не е попара да я изсърбаш - ръмжи под мустак Дочоолу, смутен от погледите и застрашителния тон на Данка. - Попара ли е туй - банка!
- Попара е зер! - реве Харсъзина.
- Как така попара? Отде-накъде да е попара - зъби се Дочоолу.
- Млъкнете бе, хора. Затуй ли сме се събрали - успокоява ги бай Ганьо. - Дочоолу, седни на мястото си.

- Ама отде-накъде да бъде попара?

От дума на дума работата кабардисала; Данко Харсъзина, както го знаете, налита на бой, па и Дочоолу не си поплюва - ще се изтрепят, хеле бай Ганьо отсам-оттатък - успокоил ги. Данко си сядва на мястото и почва да излага своя план за основаването на една банка. "Работата е лесна - ще издадем за пет-десет милиона акции, ще приберем парата, на тогоз назаем, на оногоз назаем, разбира се, с добра лихва, на търговци, на общини, па ако се намери правителството натясно - и нему някой и други милион. Ами! Ще речем да напишат един устав, половината кяр за нас, половината за акционерите. Башка - акции ще си задържим, пари я вложим, я не. Ти, бай Ганьо, си влиятелен човек, ще се изкашляш на две три капии и свършено!"

- Не е за твоите уста лъжица тая работа, има от тебе по-ербап хора, нека те я измътят, па ний ще си проврем гагите - заявява наставнически бай Ганьо.

Гочоолу и Дочоолу клатят одобрително главите си.

- Чакайте аз да ви кажа сега какво съм намислил - извиква авторитетно бай Ганьо и става прав. - Знаете ли с какво? Нито с трактир ще прокопсаме, нито банка ще уредим като хората, а пък твоя руски квас, Дочоолу, хептен проста работа, ами да ви кажа ли аз вам какво?

Гочоолу, Дочоолу и Харсъзина са превърнати в слух и нетърпение.

- Да ви кажа ли вам какво? А?

- Е, кажи де, стига си мълчал - продумва нервно Данко.

- Шш! Бързата кучка слепи ги ражда. Да ви кажа ли? А? Господа! Вестник да издаваме! - изтърсва бай Ганьо и на лицето му изгрява тържество.

Ако някое морско чудовище се вмъкнеше в онзи момент в стаята на нашите събеседници, то едва ли би могло да увеличи поразящото впечатление, което произведоха последните думи на бай Ганя. В първата минута като вцепенени, в следующата - Гочоолу, Дочоолу и Данко Харсъзина почнаха да се споглеждат плахо-плахо, като че се питаха: „Да не е изхвъркнала, не дай боже, някоя чивия на бай Ганя?" Не иде ни да се засмееш, ни да го съжалиш. Ще кипне. Еле Гочоолу най-сетне, страх не страх, решава се отдалече да му загатне:

- Твоя милост, бай Ганьо, обичаш сегиз-тогиз, хе-хе, да прощаваш, искам да кажа, обичаш... туйнака... зевзеклиците, та думата ми е, хе-хе...

- Какво?

- Не бе, бай Ганьо, аз само така рекох да... таквозинака... А бе, твоя милост, нещо вестник... сериозно ли?

- Как тъй "сериозно ли"? Ами че как инак? Разбира се, че сериозно! Че голям мурафет ли е един вестник да се издава? Тури си едно перде на очите (па и няма нужда), па псувай наляво и надясно. Ами как!

- Е, като бъде тъй, аз съм съгласен - заявява Данко Харсъзина.

- Тъй, ами как! Ще викаме Гуня Адвокатина, той е майстор на уводните статии, па ний - кое дописки, кое антрефилета, кое телеграми. Нали е работа да омаскарим тогоз-оногоз - за туй нещо не се иска кой знае каква философия. Данко, я се запусни, моля ти се, до писалището, та повикай тука Гуня Адвокатина.

- Тоз хайдучага видите ли го? - каза бай Ганьо, след като излиза Данко Харсъзина. - За псувни като бъде - остави го! Ще те изпсува тъй, че бъбрека ще те смъдне. Мати-маскара направя човека. Ама било право, било криво, и окото му не мига. Страшен вагабонтин!

Гочоолу и Дочоолу не може да се каже, че са били възхитени от тия качества на Данка Харсъзина; не може да се каже също, че в тяхното представление за вестникарството Данко се явяваше подходящ редактор. У тях все се съхраняваха възпоминания от друго време и от турско време, когато печатното слово все пак мътеше водата им, но не изригаше тая лава от адски хули и проклетия. Но бурята на диви страсти, бушующа в течение на цял ред години, но деморализиращото влияние на деморализираната преса, но грубият всепоглъщающ материализъм, но възможността за леко обогатяване при едно приспиване на съвестта по примера на ръководящите елементи - всички тия явления са покрили с такъв дебел слой техните по-чисти чувства, щото е нужно една цяла, не по-малко дълголетна и нова в същността си епоха да разкопава този слой от мерзости, додето изпъкнат като остатъци от минало величие тия заровени чисти чувства.

И сега, когато бай Ганьо им излага плана си за издаването на вестник, за неговото направление и за лицата, които ще вземат участие - Гочоолу и Дочоолу усещат, че нещо ги смъдва в един затънтен край на техните сърца, сещат те, че има нещо опак в тая работа, има нещо таквоз, което не трябва да бъде; но върху тежкия слой, който притиска към дъното тия чисти чувства, бай Ганьо при-бавя нов пласт и ги задушавя. Той сладкодумно, с увлечение, със страст им излага материалните изгоди, които ще се получат от тяхното предприятие. А по-убедителни аргументи не са нужни за Гочоолу и Дочоолу.

Вратата се отварят и на прага се показва Гуньо Адвокатина със своята лисича остра муцунка, след него влиза Данко Харсъзина.

- Гуньо бе., ти какво ще речеш? - обръща се приятелски бай Ганьо. - Ний искаме да издаваме един вестник, а?

- Защо не, да издаваме. Къораво има ли? - пита Гуньо с подмигване и с бързо шаване на пръстите си.

- Ти си гледай кефа.

- Ама има ли?

- Има, има, гледай си кефа.

- Добре. Какъв вестник да издаваме - за правителството ли, или опозиция? Казвай скоро, че ме чакат клиенти.

- Сега там е цаката - дали правителствен, дали опозиция? Не знам, дявола да го вземе, колко ще изтраят днешните.

- Казвай скоро, че ме чакат клиенти.

- Знаеш ли какво, Гуньо? - съображава бай Ганьо, без да обръща внимание на думите на адвоката. - Аз мисля сега засега да я караме с правителството...

- Тъй, тъй, най-добре с правителството - бързат да заявят Гочоолу и Дочоолу. Бай Ганьо ги изглежда сърдито, задето му пресичат думата, и продължава:

- ... Па сетне, като подушим, че им се разклатят краката, да им ритнем едно текме и с новите пак на власт, а?

- Става. Обещаха ли ви нещичко?

- То се знай, без него не може.

- Като е тъй, да почнем - решава Гуньо Адвоката и тук се захваща един разговор за начина, по който ще издават вестника, и за един вид направление, което ще следва техният орган по известни въпроси. Взема се решение да се съобразяват с времето и с обстоятелствата, па и с келепира, ако е "рекъл господ". За Русия "ще пущаме по едно: нашата освободителка, братския руски народ, да живеят Царя Освободителя (бог да го прости), ама инак, като видим зор, ще си караме пак старата Задунайская губерния". За Македония ще се поумълчаваме, знаеш, не иде никак си, времето не помага. Австрия кое, туй-онуй, тройствен съюз - хич не уйдисва...

- Ами с младежите, с младежите какво ще правим? - обажда се Гочоолу. - И те почнаха да шават!

- Ще ги залъгваме, какво ще правиш, белалии хлапета, по някой път и шапка даже ще им клатиш, време таквоз дошло, няма какво да се стори - дума с въздишка бай Ганьо.

- Няма какво да се стори ли?! - ръмжи Данко Харсъзина и очите му тъмнеят. - Пуста сопа неокастрена! Аз да ги пипна тях, че...

- Стой мирно, Данко...

- П... п-п-прах и пепел...

- Остави ги сега, недей! Седни си на мястото. Има време.

- Хайде по-скоро, бай Ганьо, че клиенти ме чакат - извиква нетърпеливо Гуньо Адвоката.

- Я чувай, Гуньо, знаеш ли... (холан, остави се с твоите пусти клиенти!)... знаеш ли какво? Ти седни тази вечер, па напиши една уводна статия. Тегли му едно верноподаничество, че сам княза да се слиска. Тури му там: Ваши смирения чада, Наш баща и татко, в праха на Августейшите Ви нозе, нареди ги там като броеница, ти знаеш как. Па помени и за народа една-две думи, както му е реда. Разбра ли ме? Така. Па сетне тегли един калай на опозицията. Кажеш там: Онези предатели, онези...

- Предатели оstarя вече, да турим мерзавци - поправя Гуньо.

- Е добре, тури мерзавци. Па да не забравиш да туриш и фаталния за българския народ. Дявол да я вземе, много ми се харесва тази дума "фаталния"! Като кажа така ф... ф... фаталния, сякаш че ффащам някого за гушата... Страшно ми се харесва!

- А пък мен най ми харесва, като напoпържам някого - изтърси чистосърдечно Данко Харсъзина, - отлеква ми н'ам как на душата!

- Ашколсун бе, Харсъз, да живееш! - провиква се възхитен бай Ганьо и потупва Данка по рамото. - Работата е опечена. Ти, Гуньо, ще напишеш, както рекох, уводната статия, тъй ли? А вий, Гочоолу, и ти, Дочоолу, някои дописки, някои телеграми да изкалъпите.

- Че какви телеграми, какви дописки? - запитват в недоумение двоицата.

- Какви ли? Всякакви. Не виждате ли другите вестници? Пишете там: Ваше Царско Височество, народа ликува коленопреклонно и едногласно моли Всевишния... и прочее; наблъскайте там, каквото ви дойде на ума. Кажете там: Българският народ е дал хиляди доказателства, че когато се коснат до правата му, всички до един стават на крак... и... таквозинака... със сълзи на очите... и тъй нататък. Най-сетне какво ще ми дращите много-много; напсувайте опозицията, па вер селям. Ами! Какво ще седнем сега да се лигавим с разни философии. И кой ще те разбере! Нали е работата да замажем очи - карай колата. Не е ли тъй?

- Е, хайде сбогом, че ме чакат клиенти - измъмра Гуньо Адвокатина и си взе шапката.

- Чакат те тебе дяволите... Нейсе. Хайде, сбогом. Па чувай, Гуньо, утре рано уводната да бъде готова. Много здраве!

Гуньо се упътва към вратата. След него стават Гочоолу и Дочоолу, на които бай Ганьо дава нужните инструкции.

- Чувайте бе, господа, че най-важното сме забравили - извика бай Ганьо подире им, - ами че как ще кръстим нашия вестник?

- Добре, кайш бе, бай Ганьо, ама че сме... такива! - отзовават се Гочоолу и Дочоолу.

- Туй е един сериозен въпрос - казва Гуньо Адвокатина - и знаете ли защо е сериозен? Защото онези дяволи взели всичките хубави имена, не оставили за нас. Ама все ще се намерят. Аз мисля, най си е на мястото да кръстим нашия вестник Справедливост, па ще прибавим в скоби едно фин дю сийекъл¹.

- Какво?

- Тя е французка дума, вий не я разбирате.

- Не щеме ний французки; латински, ако можеш, тури нещо, колкото за адет.

- Да му теглим едно Tempora mutantur?...

- Тегли му, ако си е на място. Ти, Гочоолу, на какво си мнение? - обръща се бай Ганьо.

- "Справедливост" е хубава дума, ама чини ми се, че Народна мъдрост ще бъде още по-хубава - отговаря Гочоолу.

- Не съм съгласен - обажда се Дочоолу, - туй име много попско изглежда, по-добре Българска гордост да го наречем.

- Ами ти, Харсъз, какво ще речеш?

- Аз ли? Че знам ли аз? Да му изтърсим една Народна храброст, па да става, каквото ще. Ще турим за отговорен редактор Саръ-Чизмели Мехмедаа, а?

- Всичко бошлаф. Да ви кажа ли аз вам? - заявява авторитетно бай Ганьо. - Нашия вестник ще кръстим или България за нас, или Народно величие. Изберете си едно от двете.

- "Народно величие"! Съгласен! "Народно величие"! Тъй, тъй, да живееш!

- Е сбогом, бай Ганьо.

- Сбогом.

Гочоолу, Дочоолу и Гуньо Адвокатина излизат.

- Ти, Данко, остани, ний с тебе ще пишем антрефилета.

- Добре. Заръчай сега да донесат мастика и мезе и да почнем работата. Па да не домъкнат пак кисела бамя, гледай там някое мезе по-като хората - тук вестник има да се пише, не е шега.

Донесоха мастика и мезе. Ама ще попита бай Манолчо, какво мезе? То не е важно, важното е, че бай Ганьо и Данко Харсъзина се запретнаха да ръководят общественото мнение.

- Данко бе, нашия комшия страшно ми се пери, учен бил, честен бил и н'ам какви дивотии. Да му теглим ли един калай?

- Калай не, ами със земята барабар го направваме - заявява специалистът на псувните.

И почва се писането... "Научаваме се, че..." - пише бай Ганьо и излага върху един лист бяла хартия такива черни хули срещу своя съсед, за каквито не само че не се е "научавал" някой път, но нито насън му са минавали. Пише бай Ганьо, пише и зачерква, той е все недоволен от ядовитостта на своите стрели: крадец е за него нежна думица, той я зачерква и пише хайдук, но тая дума е станала обикновена, бай Ганьо добавя пладнешки и я съединява с едно фатален. Съседът, жена му, децата му, родът му - излизат под перото на бай Ганя феноменални изверги... Той чете своето произведение на Данка Харсъзина. Данко, със светнали от мастиката очи, поощрява с въодушевление майстора на антрефилетата.

- Карай, карай, карай! Блъскай, майка му стара, пред нищо недей се спира, пред нищо! Блъскаай! - гърми Данко Харсъзина, като че командува някое артилерийско сражение...

.....

- Ето, господа, как се е основал органът на бай Ганя - завършва разказа си Гедрос.

Ние отворихме отново вратата на вътрешния салон и оркестърът гръмна чудния марш от Вагнеровия "Танхойзер".

Прощавай, снизходителний читателю! Ти ще срещнеш в тази книжка някои цинични думи и сцени, аз не можах да ги избягна; ако ти можеш да изобразиш бай Ганя без цинизми - заповядай!

Прощавай и ти, бай Ганьо! Бог ми е свидетел, че винаги добри чувства са ме въодушевявали при описването на твоите истории. Ни чувство на злобно порицание, ни презрение, нито лекомислен смях не са ръководили моето перо. И аз съм чадо на своето време и известни отделни събития може би неволно са ме отклонявали от строгата обективност, но аз се старах да възпроизведа есенцията на печалната действителност. Твоите братя, вярвам, не са такива, какъвто си изобразен ти, бай Ганьо, но те са засега на втори и трети план; те едва сега почват да заявяват за своето съществуване, а пък ти, ти си на лице, твойт дух лети и обгръща целия обществен строй и дава свой отпечатък и на политика, и на партии, и на печат. Аз питая в себе си вяра, че ще дойде един ден, когато ти, след като прочетеш тази книжка, ще се позамислиш, ще въздъхнеш и ще речеш:

Европейци сме ний, ама все не сме дотам!... Прощавай, не е за чудо пак да се срещнем.

БАЙ ГАНЬО В ДВОРЕЦА

- Язък! Ти трябваше да бъдеш в двореца на разговявката, да видиш материал...

- О-о! Бай Ганьо, Христос воскресе! Беше ли в двореца на разговявката?

- Кой, аз ли? Ами че аз ако не бъда, кой ще бъде - отговаря ми бай Ганьо и като си засуква левия мустак, удря ми едно лукаво око, тоест: "Доде има ахмак свят, бай ти Ганьо изпуска ли келепиря."

- Е, как минахте? Беше ли весело?

- А бе кой ти гледа весело, келепир имаше богат! Нарязах се като... таквозинака... Знайш, страстна неделя, постих, постих, издувах се с този пусти фасул, па и армия отгоре, изгладнял бях като тахтаба. В събота троха не турих в уста. Па взели, че турили разговявката в два часа през нощта... Доде стоях на черква, като че триста пиявици ми смучеха в корема. Плюйш, плюйш и плюнка не остана. Речеш да запушиш - не върви, горчи ти в устата... Казах "Христос воскресе" - часът дванайсет, как се чака до два часа! Казах на домашните си да идат да си отговяват самички, па влязох в "Червен рак". Там, брате мой, пълно с хора като мене - цилиндри, еполети, ордени. И те чакат да удари два часа. Седнах до една дълга маса, гледам, няколко бекяри отговяват. Наредили оная ми ти маса със закуски, прасета, па и варненско вино отгоре - да ти прикапе на стомаха. Като погледнах само кожицата на прасенцето, щеше да ми изхвъркне акъла. Е, какво, биваше да попитам тези бекяри: "Какво ядете там бе! Прасе ли? Браво! Я.. таквозинака... малко с кожичка..." - и щяха да ми дадат хората. Ама на. Срамежлив съм си от малък... (Я си дай табакерата, ти пушиш хубав тютюн, Ивановият хич не го бива, на махорка мирише...) Замляскали ония ми ти бекяри, доядя ме да ги гледам, па си обърнах очите на друга страна. Рекох да плюя, че де слюнка! Слепили ми се червата. Помислих да си заръчам едно пиво, па възгечтисах. Затуй ли гладувах, то се казва, два дена... Уж се обърнах да не гледам онези, па те, като че нарочно, да ги вземе дявола, все дъвчат и все прасето хвалят. Идеше ми, знаеш, да стана, че да им грабна от устата туй пусто прасе... Да мога да се наведа, да си понатисна така стомаха - не се сеща толкова глад, ама не мога да се наведа. Фракът ми тесен, ще се разцъфти на гърба. Хай, да го вземе мътната! Па и яката колосана твърдо, че като ми застъргала шията като трион... Притъмня ми на очите. Излязох от Рака, запътих се къде двореца. Не иде да влезеш рано. Аз имам един гавазин приятел, хем добър приятел, даже ако питаш, малко и роднина ми се пада, ама все не уйдисва. Па и да влезеш рано, все едно, няма да ти подложат веднага трапеза. Обикалях, обикалях около портите, заболяха ме краката. Еле по едно време дррр... един пайтон, подир малко дррр... друг пайтон. Влязоха в двореца, слава богу! Позасуках си мустаките, изкашлях се и хайде подир тях. Влязох вътре, гледам, гавазите, конвойт, наредени вече. Едно бръснато момче се спусна да ми съблича палтото, аз му измъмрах едно: "Извинете, господине, гледай си там работата", и не му дадох да ме съблича. То се засрами и отиде да съблича други. Как ще му дам да ме съблича бе, брате? Ръкавите на палтото ми, сиреч не ръкавите, ами астарът отвътре изпокъсал се като... таквоз. Нейсе. Качих се аз горе, ама преди да се кача, хвърлих едно око в долните стаи - трапезите наредени чиста работа. Събра се свят. Почакахме и тука малко и излезе княза с княгинята. Този път те по християнски бяха хасъл стопанин и стопанка. Раздадоха ни по едно яйце...

- Ръка целувахте ли пак?

- Е, хелбетя... А бе аз за такваз трапеза и сто ръце би целунал. Нейсе. Мина се и туй митарство, че като се урнахме, брате мой, из стълбите надолу... Ако щеш, вярвай, ако щеш, не, аз през три стъпала се мятах, щях да се блъсна в огледалото, ама не оставих да ме превари никой. Докопах хайвера, че като задълбах лъжицата, ако е било по-малко от половин кило - грях да ми е на душата. Оная ти риба майонез, ония ми ти закуски, имената им не зная, че като зинаха ония ми ти уста... Остави се!... Ядох, ядох, тъпках... и досега се чудя как не ми се пръсна стомаха. Ами пиене... Кога съм си отишъл, как съм си отишъл - заколи ме, не помня... Уфф!... Още ме боли главата от туй пусто шампанско... Че остави това, ами като взех, че си наблъсках джебовете с пасти, па те меки, да ги вземе дявола, че като се размазаха из джеба ми... Е, хайде сбогом.

- Сбогом, бай Ганьо.

БАЙ ГАНЬО В ДЕПУТАЦИЯТА

Е, не можеше ли сега без него, ама де-де! Не беше ли санким съвсем достатъчно да свършат работата само официалните делегати, ами трябваше и бай Ганьо да си въвира гагата. Мигар, ония, официалните, не бяха в състояние да покажат пред външния свят какво значи българин и български патриотизъм. Ами че такива характери като човека с окладистой русской бородой, или пък оня, който е похож на французика очень бойко и плавно говорит по французски, или най-сетне известный болгарский дипломат малко ли бяха? Даже ако питате, само последният им стигаше на русите. Човекът, когото руската преса нарича болгарский дипломат, е всъщност филибелийски сапунджия. Какво значи прогресивна нация! Когато българските сапунджии минават в Русия за дипломати, представете си пък какво ще стане да се яви пред Матушката един български хасъл дипломат, а? Колкото и да си скромнен, не можеш да не се гордееш! Наистина, справедливостта го изисква да признаеш, че и французите малко позаприличват на нас: техният Феликс Фор от кожарин стана президент на Републиката, па и римляните имат подобен случай: Цинцината помните ли? Но ний ще надминем и едните, и другите. Опитайте се например да се изправите наред чаршията със завързани очи: аз ви уверявам, че първият българин, когото вий хванете и попитате: "Желаеш ли да станеш български княз?" - без да се колебае една минута, ще ти отговори утвърдително; може би само ще ти тури условие подаръците и бакшишите, които раздава, да се изплащат не от платата му, а от хазната...

За бай Ганя е приказката... Та това де, не можеше ли, рекох, да се мине без него? Защо трябваше и той да представлява българският народ? Ама ще речете, че той не е официален делегат. Все едно. Щом ходят да го интервюират кореспонденти от важни вестници и неговите думи като оракулско предсказание се разнасят чрез печата по целия свят - иди сетне доказвай, че чрез бай Ганьовите уста не глаголи народът български... Но аз, непоправим оптимист, мисля си, че съдбата е преплела бай Ганя в тази мисия само и само за да запази депутацията своя настоящи български национален характер, защото, както щете, но окладистая русская борода, французик дипломат - не звучат български. А че бай Ганьо е държал високо и с достолепие знамето на българския патриотизъм, това ще види всякой ясно от следущото интервю. (Няма защо да поменуваме, че първият господин, облечен във фрак, който влезе в стаята на бай Ганя и пред когото бай Ганьо успя да излее своите братски чувства, беше не кореспондент, а келнер от гостинницата. Малко недоразумение, но

какво да чиниш? Накипели в гърдите искрени чувства, замъглили се очите от умилителни сълзи - твърде е естествено да стане грешка.)

Влиза кореспондент. Бай Ганьо беше ли си приготвил нарязан лук, не беше ли - не зная, но мога положително да утвърдя, че очите му се просълзиха:

- О-о, здрасти, братушка, здрасти. Девет години, братушка, девет! Не е ден, не са два, девет години - и заплака бай Ганьо.

Всеки би помислил твърде естествено, че братската среща след дълга печална раздяла препълнува с нежни чувства гърдите на бай Ганя и избитъкът на тия чувства се лее във вид на умилни сълзи; но какво беше учудването на кореспондента, когато видя, че моментално лицето на събеседника му се проясни, и чу от устата му следующите думи, изказани като че крадешком, с едно подмигване:

- Ама да знайш какъв венец сме япърдисали, здраве му кажи - чиста работа! Не тъй бакър, сребро - ами чисто злато. И знайш ли колко струва? Как ти мислиш, братушка?... На мен да поднесат русите например, санким де, такъв венец, и краката им ще цалувам - какво хортуваш, не е шега, злато! Хем чисто злато, не така...

- Ами у вас там движение някакво македонско се начало - отклонява разговора кореспондентът. - Намирате ли, че това движение е своевременно?

- Движение ли? Какво движение?! - учудва се бай Ганьо, като че за пръв път чува за таквоз нещо. - Я недей се кахъри! Никакво движение няма... Чапкърнска работа! Хайдучаги! Хич за въстание време ли е сега? И какво искат тия хаймани - не мога да разбера. Твоя милост, знайш ли какво? Не зная дали знайш - има един ферман от 1870 година за шестима владици в Македония - трима са дали, още трима ще дадат, па ще си седнат всички на задника! Това им е зора!

- Ами Берлинския договор?

- А бе я ги запуши тез... За друго да си приказваме. Я ми кажи ти мене Драгана Цанкова познаваш ли?

- Да, мисля, че доста добре го познавам.

- Е? - и бай Ганьо усили въпроса с едно двусмислено шаване на пръстите си. - Как ти се види тоз чилиак?

- Мисля, че е един добър патриот.

Бай Ганьо се засмя неестествено и си заклати главата:

- Па-три-от ли? Е-хе-е, да го зна-еш каква ми е сто-ка! Че той помислил ли е един ден за своето отечество. Той гледа да настани само себе си и зетя си. Такъв си е от малък, нали го зная. За патриоти ако питаш, ний сме хасъл патриоти. Хубаво ме гледай! На мене не двесте - сто и петдесет рубли ми вържете на месец, че да видиш ти какво прави бай ти Ганьо... Че как ме хесапиш, твоя милост! Туй не е Абисиния...

- Обядвали ли сте, господин Балкански?

- Защо питаш? Да не ме поканиш я на обед, я?... Аз приемам. Славяне не сме ли?

Интервюто се прекъсна.

БАЙ ГАНЬО И ОПОЗИЦИЯ - АМА ДЕ-ДЕ

Господине редакторе,

Един господин, като ме знае, че съм приятел с оногова, дето събира материали за бай Ганя, предаде ми приложеното тук писмо, да му го връча. Това писмо е

толкова оригинално и характеристично, щото не ще бъде зле да го напечатате във в. Знаме като подлистник Как е попаднало писмото в ръцете на господина - не ми е известно.

София, 30 октомври 1895 год.

Щастливец

До господина редактора на в. Не му е времето.

А бе, кьоргè, защо си ме набедил във вестник "Не му е времето", че съм бил опозиция, а? Толкова ли ти стига ума? Хич бай ти Ганьо опозиция става ли бе, момче? Или ти какво си рекъл: чакай да сме по-малко, че да делим по по-много. Не си прост ти, знам те аз тебе. Ама пак си прост, да ти кажа правичката. Сиреч, не си прост, ами малко аджамия падаш. За тия работи ти бачка си питай. Ти вчера, казва се, докопа кокала, а бачо ти от девет години насам го е заглосгал и няма ниет да го изпуска докрай време. Па знайш ли, момче, да ти кажа чистичката: има и за тебе, има и за мене. Народната да е жива. Аз като идех още за София, като депутация да молим онзи обесник да не си дава оставката, още тогава - помниш ли, на Враждебските ханчета? - още тогава разбрах, че не си е келепир да бъдеш опозиция. Ама, ще речеш, защо? Защо ли? Твърде просто: защото ще стоиш зад метлата, а хората ще си плетат кошничката. И какви хора! Все отбор-отбор юнаци, все учени, изпраксани. Напрежните наши бяха хептен дива работа. Крадяха гъоз-гъоре, насила, аджамийски, па си позволяваха и чапкълъци, докундисваха на честта кое жени, кое моми, кое... А, момче, тъй ли е? И най-сетне влетяха с двата крака в капана. Виж, днешните наши не са тъй. За чапкълък няма ги. Тоест - как да ти кажа - не че ги няма, ами кой ще се качи по Джендемтепе, по Небеттепе, кой ще ръшне по хамамите да разпитва какво е ставало. Па и кому влиза в работа. А колкото за алъш-вериш, бива си ги. Правото - право! Хем тъй си подкараха работата, щото, срам не срам, ще ти се призна, брате, и аз се слисах. Ашколсун, кьопоолар! Гледай какво нещо било туй науката. С таквиз хора да имаш работа - разбирам. Напрежните наши бяха я подкарали на акънтя, бре трепаха, бре бесиха, бре стреляха, съсипали бяха орталъка. И защо? - За вятъра. А днес видиш ли? Само по изборите не ти дават да шавнеш, а за друго - свобода! Викай, попържай, давай си зор, колкото щеш - никой нищо не ти казва. И защо ще бутат опозицията - тя нека си дига гюрултия, кой я слуша. Нашите си сучат мустака, па им се подсмиват. Властта в ръцете им - не искат да знаят. И сега, когато толкова железници ще се правят, толкова дружества ще се калъпят, толкова пристанища ще се строят, ти тамам сега си му намерил времето да ме набедяваш, че съм бил уж опозиция. Недей прави тъй бе, братко. Дотам ли ти беше достлука? Завиждаш ли ми, или какво? Че санким ти по-малко ли кьораво си ударил от мене. Я си направи сметката, ти от колко места получаваши. А пък аз - какво? Гледам си търговийката, и туйто. Па най-сетне нали знаеш, че тия работи със съгласие стават. Ако ми помогнеш да вляза и аз в някое предприятие по-тлъстичко, мигар мислиш, че няма да ти се отсрамя? Зная си аз как му е реда. Па не стига другото, ами си взел, дяволе, че си извъртял писмото тъй, щото, като го чете челяк, ще помисли даже, че съм против Особата. Аз ли? За толкова ли верен човек ме имаш ти мене? Нали си дадохме уж дума, че не му е времето. Разбирам да не беше властта в ръцете ни, да подсмърчахме отстрана - тогава хелбетя ще ти причерней и ще караш наред, с Особата барабар. Ама сега, когато сме допипали кокала с две ръце и когато тамам му

е времето да се осигурим за стари години, да взема аз да кажа някоя права дума за Особата? Не е ахмак бай ти Ганьо, той знае кога му е времето да се вика "да живеј"! Едно да живеј - хоп едно предприятие. Па когато му дойде времето - знаем и башка тюрлия да викаме. Тъй върви света. Ако не друго, барем тая философия сме я проумяли до дъно, пущината.

Момче бе, нашите дали не са я попрекалили с ломчаните? Чувам: ранени, убити! Брей, да си опичаме ума, зере... на оногова ръцете отрязаха, да не би да му дойде времето наопаки...

Хайде стига засега. Да живеј Негово Царско Височество!

Виждаш ли как викам да живеј, пък ти си взел да казваш, че съм бил против. Завиждаш ми, да те вземе дявола. Знайш си ти, че ако вземем да се надвикваме, не се знай кой кого ще надвика. Па и за почитание ако дойде думата, аз пак не се давам. Ти ще целунеш ръка, аз - двете ръце; ти ще целунеш скута, аз - краката; ти ще целунеш на друго място, аз - на още по-друго място. Че ти с мен ли ще се надпреварваш бе, кьорпе?

Ганю Балкански

ДРУЖЕСТВО "ВЪЗДЪРЖАНИЕ"

Разказче

Таки Бираджията още спеше, макар че слънчевите лъчи отдавна бяха пронизали замъглените от нечистота прозорци на неговата душна стаица; лъчите осветиха постепенно нозете му, пропълзяха към благоутробието му, лъснаха засъхналата и напукана от вътрешния огън долна устна, устремиха се в отворените му уста и проникнаха до гърлото, от което се къртеха вълните на едно смущающе ухото хъркане. Тъкмо в туй време пощенският раздавач почука трикратно на вратата. Но Такевото ухо разбира ли ти от такива нежни сигнали. Да беше делник - иди-доди, ами то се случило празник. Насрещу празник, вие знаете, човек се поотпуска повечко: с тогоз се чукне, с оногоз се чукне, па току виж, че се поначукал. И с бай Таки се случи същото: той от желание да препоръча бирата си беше се коджа понаквасил. Думата ми е санким, да не ви е чудно, че пощенският раздавач повтори почукването на вратата, па като не се обади никой, той нанесе такива бездушни удари върху нищо невиновната врата, щото, ако би цял казан бира да бе посетила стомаха на бай Така, той пак щеше да се събуди. И се събуди. Отвори си очите, замижа срещу слънцето и с един глас, достоен за гърлото, от което излезе, той попита:

- Кой там?

- Поща - отговори раздавачът, влезе в стаята, прекрачи до леглото, подаде едно писмо и побърза да се избави от задушената атмосфера на непроветрената спалня. Бай Таки се поизкашля, както си му е реда, поотри си очите и разгърна писмото. Покана! Почитаемий Господине, умолявате се да заповядате утре,неделя, в 5 часа след пладне, в склада "Сухиндолски вина", дето ще се обсъжда въпроса за основаването на едно въздържателно дружество.

С почитание:

За инициаторите

Боже мой! Колко навреме се получи тази покана. За съхналото гърло и попуканите устни на бай Така бяха в този момент такива агитатори в полза на въздържанието, щото той с възторг усвои благородната идея и оставаше само да настъпи петият час след пладне, за да се обяви най-горещ защитник на въздържанието.

През деня бай Таки пи вода. (Криво да стоим, право да говорим - изпи си той две чашки винце, ама то тъй се казва.)

Пет часа ударил-неударил, бай Таки прекрачи прага на обширния склад Сухиндолски вина.

- Тук ли е бай Танас? - попита той момчето., което стърчеше зад тезгяха.

- Заповядайте, тука са, в стаичката - отговори почтително момчето и пристъпи, та му отвори вратицата.

Стопанинът, Танас Дочоолу, посрещна любезно своя събрат и го покани да заеме място. Солидно и мълчаливо седяха покрай стените няколко граждани, които ги въодушевяваше и привличаше тук благородната идея на бъдещото дружество. Бай Таки поздрави всичките и пак се възстанови тишина, нарушавана само от скромни покашляния. Виждаше се явно, че събравшите се очакват някое лице, без което не се решаваха да отворят заседанието. Не се мина много време, външните врата се отвориха. Дочоолу се спусна да види дали не ще иде желаният гост, но веднага се върна с недоволен вид. В стаята се изтърси съвсем неочаквано Данко Харсъзина. "Ударихме кьоравото!" - пошепна бай Танас на бай Така. То се види, че не това бе очакваното лице. Данко отвори уста да каже нещо - Данковият разговор какъв ще бъде: да напсува някого; но никой не изяви охота да го слуша и той млъкна. Минаха още няколко минути и (слава богу!) момчето се втурна стремглаво в стаята и извика като уплашено: "Иде! Иде!"

Всички настанаха. Външните врата се отвориха и на прага се показва във всичкото си величие, в оригинал, общият наш приятел бай Ганьо Балкански.

- О-о! Да живеј! - извика въодушевено многоочакваният гост, без да определи кое "да живеј", но и без пояснение всички разбраха, че това се отнася до бъдещото дружество.

- Да живеј! - отзова се събраната група и почнаха да се изреждат да стискат ръка на бай Ганя. Данко Харсъзина, винаги по-малко деликатен, позволи си (представете си!) да потупа бай Ганя по врата, но господин Балкански го стрелна така с очите си, щото Данко си сви опашката и се сгуши в едно кьоше. "Не му вържи кусур, бай Ганьо - пошепна стопанинът, - нали го знаеш. Данко си е все Данко - сарахошин."

Отвори се заседанието. Ех, господа, де да сте имали щастието да попаднете в това събрание! Като зинаха ония ми ти бай Ганьови уста, че то човек ли говори, славеј ли пей... Той ли няма да те убеди, бай Ганьо ли? А бе не за дружество, ами може да те убеди да повярваш, че твой баща е Мусала и Витоша е твоя майка... Остави се. Убедиха се всички, че тамам сега му е времето да се основе въздържателно дружество; само Данко Харсъзина - да се чудиш и маеш - цял Тома Неверний. Бре и тъй говориха, и инак говориха - йок, той си седи в кьошето и току се подсмива под мустак и пуца по някоя скептическа думица. "Време е вече да... таквозинака - ораторствува Дочоолу, - да основем... туйканака... разбираш ли, едно дружество..." А Данко пуца едно "нейсе". "Пиянството, почитаеми господа - нанизва бай Таки, - се отразява зле на работата ни, на здравето ни, на поколението..."

"Бошлаф!" - шепне Данко и се подсмива под мустак. Но и без петел съмва! Няма сега за един Данко да напуснем възвишената идея. Оставиха Данка да си суче мустака и се заеха с конституиране на дружеството. Решиха да кръстят дружеството Въздържание, да помолят даскала да им напише един устав. Даскалът, ще не ще, трябва да напише устава, защото, ако питате, той пръв пусна фитиля за това дружество. Засега инициаторите се ограничиха да изберат, както се практикува от паметна ера, едно настоятелство. Избраха: бай Ганьо, разбира се, председател, Танас Дочоолу, като хазяин, подпредседател, а бай Таки - касиер. Готово! Де се е чуло-видяло избор да стане, че да няма черпня. Не може. Така си е било, така си е и тъй ще отиде. Подпредседателят, като стопанин, пръв се отсрами - повика момчето и му пошепна: "От старото две кила скоро!" Донесоха виното. Че вино, вино ли е туй, сухиндолското - кристал, да го вземе дявола!...

- Е, ха наздраве, да е хайрлия! Да живей председателя, ура!

- Благодаря, да живей Негово Царско Височество и почитаемото правителство!

- Ураа!

- Долу пиянството!...

Отсрами се и бай Ганьо. Отсрами се и бай Таки.

И повториха... и потретиха... и тъй нататък до настъпването на нощта...

Беше вече тъмно, когато аз вървах с другаря си по улица "Чиста работа". Като минувахме покрай склада Сухиндолски вина, един необикновен шум, изходящ отвътре, обърна нашето внимание и възбуди любопитството ни. Влязохме в склада и през прозорчето на вътрешната стая ето каква картина лъсна пред нас: повечето от събраните хъркаха, натъркаляни без ред по столовете, бай Таки, кръстосал ръце върху благоутробието си, сумтеше тежко с увиснала глава и полуотворени очи; един тънък, дълъг господин, с изтърган сюртук и със сини очила, обръщаше се към всичките посоки и викаше в пространството: "Аз съм против машините, кой каквото ще да казва, но аз съм против машините." Дочоолу седеше при масата, момчето му държеше свещ и той записваше с трепетна ръка сметката в тефтера. Бай Ганьо удряше с всичката си сила по масата и с озверен поглед крещеше: "Аз ли? Аз ще им докажа, аз ще им дам да разберат кой е бай ти Ганьо..." А Данко Харсъзина, въодушевен от този енергичен тон, беше се оцъклил срещу бай Ганя и като че го питаше с очи: "Я кажи бе, бай Ганьо, кажи бе, брате, кого да хвана за гушата, кого да изрита из вратата навън?..."

Момчето излезе със свещта.

- Момче бе, каква е тази компания? - попита другарят ми.

- Дружество против пиянството - отговори момчето.

Ако съществуваша премии за най-безгрижен смях до захласване, то аз и моят другар щяхме да получим в този момент първа премия.

ПИСМО ОТ БАЙ ГАНЯ ДО КОНСТАНТИНА ВЕЛИЧКОВА

Бай Величков!

Аферим бе, бай Величков! Виж, тъй те харесвам. Защо да мамим младото поколение, нека си открием картите. Идеали! Бошлаф! Личното наше земно доволство - ето идеала, който трябва да преследваме. Аз се радвам, че ти постигна

вече тази истина. И заслужава ли този подъл народ да се трепим за него! Доде бяхме по-млади, иди-дойди; ами сега - станали сме по на четирийсет лазарника хора, трябва да помислим вече за себе си. Аман от сухоежбина! Хеле пък ти, завалия, хептен се измъчи из тия стамболски сокаци, из тия италиански... това не беше ли цял подвиг? Като видя, че се разбесня Стамболов, ти взе, че си обра крушите от България, заряза тия роби, нека си плуят в робството. Те са научени. Ти не си научен да теглиш и като всеки кавалер постара се да офейкаш. Какво не ти пати главата в това пусто Халки - и за цярове по някой път не ти стигаха пари. Бобчев и Маджаров се умълчаваха. Стига вече подвизи. Па знаеш ли какво - я вземи, че зарежи и твоята пуста поезия. То бива, ама когато в кесията вятър вее, а пък сега, слава богу, понаредихме се. Те ще почнат сега, разни хлапетии, разни социалистчета, идеалистчета, да те джавкат, ама хич окото да ти не мига! Прави си оглушки, па си гледай кефа, па хем си гледай кефа, хем им се подсмивай на акъла. То се знай. Те защо ще те джавкат? Мигар за някоя твоя измяна, за измама, от разочарование? Йоо! От завист? Разбира се! Без съмнение! Без съмнение от завист! И то защо? Просто затуй, че техните кости смазаха, техните гърла се драха, а пък ти (страшен си дявол, да те вземе мътната!) току се изтърси наготово на най-топлото място. Е, видя ли сега! Кандиса ли? Не ти ли казвах аз тебе, че на тоз свят най-хубавото нещо е да ти е топличко? Туй борба обществена, идеали и не знам какви глупости - всичкото е бошлаф! Ето сега, като си подложиш на края на месеца торбичката, че като ти наринат хиляда и петстотин левчаги... Хубаво нещо, дявол да го вземе! Дръж се сега! Докопа ли кокала - дръж! Хич недей му мисли от чия кожа се дерат тия левчаги... Тупай брашнения чувал, майка му стара! Тупай! Той пуца...

Ама ти можеш да се чудиш защо ти пиша това писмо. Пиша ти го, за да те похваля за онзиденшната ти реч в Народното събрание. Браво бе, Кочо! Е, право да ти кажа, просълзих се от радост. Малко остана да дойда при теб и да те цалуна пред всичките депутати. Ама ще почнат да ми тропат с крака, да възражават... Сещаш ли се за коя реч? Как да не се сещаш? Цял свят говори за нея. Ама имаш право бе, Кочо! Хич толкова хиляди избиратели да не вземат да разкъсат двајсет души жандарми и петдесет души пияна шайка. Голяма работа! Жандармите щяха да разстрелят най-много стотина избиратели! Е, та голяма работа ли е? Всичко на всичко щяха да се почернят около двеста къщи. Да речем, на другата неделя ще дойде войска и тя да разстреля, да избие най-много., най-много триста души. Колко къщи сирачета - петстотин къщи! Хепидже маслахат!...

Ами те, диванетата, взели да укротяват тълпата, косъм да не падне! Как да не се възмущаваш?... Благодарение на такива мекушави диванета ти цели осем години чака в Халки... Да им пишеш толкова стихотворения за звездите и за въздишките, а те да те карат да чакаш осем години. Осем години! Срам за българския народ. Поне сто хиляди души избиратели от цяла България да бяха отишли под куршумите, ти можеше много по-рано да заемеш днешното си топло място. Ама калпав народ! Страхливци! За кой бяс е тази законност и свобода, ако не се изстребят барем хиляда избиратели?... Дръж се, драги Кочо, тъй те харесвам. Дръж по-често такива речи, за да вдъхнеш по-голямо доверие на големите капии... па си гледай кефа! Че щяло младото поколение да негодува, че щял народът да се вълнува - хич окото ти да не мига! Народът! Народът е стадо, като му завъртиш сопата... Па най-сетне аз ли ще те уча на тия работи!...

Аз най-много се радвам, че именно ти прибърза да държиш тази реч, не можай никой да те изпревари. Артък и сега ако не си им вдъхнал доверие, повече къде!... Всичките чорбаджии те хвалят! Аферим, казват, Кочо стана наш човек, дойде му най-сетне ума в главата. Опичай си сега ума, дръж този път, па се не бой!... Ама все гледай брей, Кочо, тури някоя пара настрана, зере не се знай - свят като цвят!

Кочо, като прочетеш това писмо - съдери го, да не падне в ръцете на оногози, дето беше ме описал как пътувам по Европа, че пак ще ме изтипари някъде. Чух го онзи ден, говореше на едного: "Брей, язък, хич не очаквах тия думи от нашя Величков"... - па я го слушам и му се чудя на ума. Вятър го вей... Кочо бе, защо издавате още този пусти "Прогрес"? Зарежи го! Аслъ и името му таквоз хлапашко, не прилича вече като на теб солиден човек. Па ако толкова те сърби за писане - пиши си, ама най на място ще бъде да наречеш вестника Не му е времето и нашите партизани да се наричат тогава немуюевремисти.

Донесох в дисагите си няколко мускала. Не можеш ли да изкалъпиш някое законче да се попръскват обществените сгради с гюлово масло?

София, 28 октомври 1894 г.

Твой Ганю Балкански

ИЗ КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА НА БАЙ ГАНЬО БАЛКАНСКИ

I.

Почитаемий г. Балкански,

Може да сте ме вече забравили, но аз ще Ви наумя някои обстоятелства и вярвам, че ще си припомните кой съм. Помните ли, като пътувахте по Европа, бяхте се отбили и в Прага и всичките българи-студенти се отнесоха тъй хладно към Вас, даже Иречек, само аз бях единственият, който Ви поканих у дома си и пренощувахте няколко дена. Помните ли, като ме заварихте с дъщерята на хазяйката? А помните ли, като останахте сами, как Ви гощавали и сте им пели "Нощ ужасна"? Аз съм същия, Бодков, свърших вече висшето си образование и се завърнах в отечеството си. Понеже нямам между познатите си друго влиятелно лице освен вас, обръщам се с молба към Вас и Ви моля да помолите някоя от редакциите на някой правителствен вестник да напечата приложената тук дописка, от която изпращам копие и за Вас, ако би в случай да се загуби в редакцията. Аз вярвам, че тази дописка е достатъчна, за да си състави правителството понятие за моите идеи; аз даже съм в състояние да напиша много повече от това, ако стане нужда. Аз съм свършил по философията, господин Балкански! Освен това имам към Вас една молба: баща ми е предприемач и сега му бракуват за петдесет хиляди лева обуца, та ще Ви моля да походатайствувате да му ги приемат, както приеха от същия материал на един евреин. Това патриотично ли е?

Да не помислите, че аз пиша дописката си да угодя на правителството. Съвсем не. Бракуването на обущата няма нищо общо с дописката и най-сетне трябва да знаете, че аз не съм човек, който търгува със своите убеждения.

Приемете уверение в моето отлично към Вас почитание.

Ваш Бодков

Р. С. Редакцията може да измени моята дописка, както намери за добре, аз не съм претенциозен човек.

Същия

Р. Р. С. Обущата са бракувани преди три дена.

Същия

Ето и дописката, за която се поменува в горното писмо:

Копие. Писмо до редакцията

Господин редакторе,

Кръвта ми леденее в жилите, мозъкът ми се сковава към черепа, сърцето ми престава да бие и аз с трепет на душата си взивавам към почитаемото Правителство и го моля да отговори, ще има ли край неговото търпение спрямо разрушителната разюзданост на опозиционната преса? Народът иска да знае (смело мога да утвърдя това) кога ще се пречупят светотатствените пръсти на опозицията, които се осмеляват да докосват - о, ужас! - до Девствената и Свещена Особа на нашия общ Баща, залогът на нашето щастие и благоденствие. Вместо безропотно благоговейно преклонение пред светлото олицетворение на нашата независимост, вместо коленопреклонна готовност към удовлетворение на Височайшите похоти и желания у нас се явяват българи (изроди на българския народ), които се осмеляват да приписват на недосегаемата Особа човечески слабости!!... Туй е повече от предателство на отечествените интереси. Това е небивал в историята разврат! Даже намериха се такива разбойници на перото, които въстанаха и се постараха да спрат и да осквернят най-голямата добродетел на нашите общини, дето подаряват общински гори, острови и градини на своя Височайши Любимец. Величието на трона е същевременно величие на народа и вместо да се гордеем, че общините ни доказват нагледно своята любов към Короната и Династията, вместо да ликуваме, че нашето доскоро диво отечество се покрива с разкошни дворци и вили, намират се българи - въобразете си, българи! - които и след това не са доволни! Такива недоволници сеят разврат в обществото и българският народ трябва с отвращение да гледа на тях. Те са причината за нравствения упадък на нашето общество и за туй недоверие, което се вселява между правителството и обществото и тъй зле влияе на народния поминък. От това недоверие страдат частните интереси на най-почитаните и добросъвестни търговци, както е случаят с нашия достоуважаем гражданин NN, комуто тия дни са бракували по недоразумение за 50 000 лв. обуща от най-хубав материал. И тъй, Правителството трябва да вземе мерки да се запушат веднъж завинаги устата на опозицията. Това е най-горещото желание на българския народ.

Х. У.

Господин редакторе,

Аз Ви обещавам занаяпред да Ви пиша, колкото искате такива дописки против опозицията, само ще Ви моля името да остане инкогнито за публиката. Аз съм свършил по философията.

С особено почитание: Бодков

II.

Господине Бодков,

Дохажда ми на ум кой бяхте Ваша милост, ка'ще да не помня, помня и тебе, помня и годеницата Ви и майка ѝ беше зарарсъз, нали ги учих да готвят кое туйцък-онуйцък и на пиано свирехме, много добре помня. Ти си изпекъл занаята, както те виждам аз тебе, туй философията, както се види, не била само за ахмаци хора да изкарва. А за общата, дето пишеш, малко сте сгрешили, тая работа не става с дописка, видиш ли, че на евреина, дето казваш, приели общата, приели ги зер, защото той знае де Аврам копае корени, развържи си и ти кесията. Писмото ти прочетох от край до край и проумях за какво ти е зора, ама да бъдеш предприемач, и то не е за всяка уста лъжица, не прилича на философия и трябва сам да се сещаш от кого зависи да ти приемат общата, на баща ти тоест. А дето казваш за династията, нейсе, карай да върви, модата му е такваз, най-сетне, дума дупка не прави.

Поздравявам Ви

Ваш Ганьо Балкански

III.

Многоуважаемый господин Ганьо!

Обръщам се към Вас, Вие сте народен представител и молим занаяпред да не се повтарят подобни работи, дето да ходи цял полк из гората и да лаят като кучета и господа офицерите да бият зайци, защото ний не сме пратени да се учим да лаем, а да пазим своето отечество и съвсем уморени, капнали, сълзи ти текат от очите, изгладнял, а те те карат насила да лаеш, хем хубаво да бъде, като копой, инак бой, че не си знаел като ловджийско куче да лаеш, и убиха само пет (5) заека. Добре, че не нараниха някой войник, защото пак ще яде бой, че не се е вардил. Освен това назначиха ме вестовой и аз пера гащичките на детето и на пайтона също аз. Това е едно срамотно нещо и молим да издадете закон и като нямам повече какво да ви пиша, оставам. Скъсайте писмото.

Ваш покорен

Тръпко Тръпков, младши войник.

IV.

Господин Тръпко,

Ти не си ли на Тръпко Комитата син, познавам баща ти. Дето казваш, че ви карали да лае на зайци из гората, чух го и аз, ама търпение-спасение, дето рекъл оня, против ръжен се не рита. Най-сетне под турците сме търпели цял живот, какво бива да търпим под българи по две годинки, не е голяма работа, а за гащичките не е добро за един мъж, тя е женска работа, но какво да правиш, пери гащичките, па си обръщай главата настрана, политиката така го изисква. Нали ги знаеш какви са, ама ти току мигай, па търпи и поздравя баща си, да не забравиш. Търпение, друго няма, тия работи с търпение се оправят, а не с гюрултия. Покорна глава, нали знаеш, сабя е не сече.

Ваш доброжелател

Ганю Балкански

V.

Любезний вуйчо Ганю,

Аз искам да заведа тая година наша Рада на учение в странство, па да не станат разноски, моля ти се да подействуваш там пред големците да ме командироваат за нещо, да изуча някои въпроси или за някаква агитация: може например да изуча въпроса да се прокара нашият шаяк за белгийската войска или да изуча в Швейцария етнографията на куцовласите, или нещо подобно. Те, като искат, могат да измислят деветдесет и девет командировки. Аз съм съгласен и с три наполеона дневни. Отговори ми колкото е възможно по-скоро.

Твой верен съмишленик и роднина
Васил

P. S. И ти няма да останеш без полза от тази командировка. Ако те питат за образованието ми, кажи им, че макар да нямам диплома, ама аз съм много чел и все едно, че съм с висше образование.

Същия

На това писмо не можах да намеря отговор в бай Ганювия тефтер, но в плика намерих черновка от следващата телеграма:

Бърза
Жеравна
Васил Мангов

Много си закъснял, Василе, други, по-учен от тебе е вече командирован по тия работи.

Балкански

VI.

Достоуважаемий чичо Ганю,

Человек предполага, а бог разполага: всички планове, които кроихме за моето бъдеще, са разбити на пух и прах. Моята кариера е окончателно съсипана. Аз съм изгонен от училището и съм обречен на тригодишно робство в арестантските роти и причината на всичко туй е пустото българско правописание: в последно време излезе една нова мода, чуждите думи и имена да сме ги пишели тъй, както се били уж изговаряли, напр. да не пишем министър, а да пишем министър, да не пишем ансамбл, а да пишем ансамбъл, да не пишем Бокл, а да сме пишели Бокъл, защото това било уж по-свойствено на българския език, като че ли свойството на нашия език е да се приближава непременно към афганистанския. Ний се възпротивихме на нашите учени наставници и те ни обявиха за бунтовници. Навръх Рождество на Исуса Христа, Спасителя на човечеството, под конно-жандармски конвой нас, пеши неволни туристи, подкараха по снежните друмове на майка България и ний крачим, крачим от етап на етап, спим по участъците, посрещат ни пристави, изпращат ни жандарми, а накъде ни водят, и ний сами не знаем. Казват, че за възтържествуване на българското правописание намерили за полезно да ни възпитават по три години

в арестантските роти. Кой знай! Може и туй чудо да стане. Докаран съм сега тука, във вашия град, и това писмо го пиша от арестантската стая. Ако обичате, елате да се видим и да доведете някой доктор, защото не знаая от път ли,от студ ли тия дни почнах да плюя кръв.

Твой племенник Стойко

Р. S. Чувал съм, чичо, че турците имали обичай за големите празници, като Коледа и Великден, да пускат на свобода под поръчителство християните арестанти да се видят с ближните си и да прекарат божии празници. Вярно ли е това, чичо?

VII.

Любезно внуче Стойко,

Каквото си търсил, чичовото, таквоз си и намерил. Кой ти е крив? Аз се чудя как не са ви дръпнали и по един бой отгоре. Разбира се. Ний тука на орехи ли играем, или царство управляме. Каква е тази слободия? Какво ми дрънкаш ти на мене за турците, че биле по-милостиви. Не са те милостиви, ами са ахмаци. Ако бяха умни, нямаше да си дават другиму царството. Ако питаш, мене ми е драго биля, че най-сетне са ви пипнали, както трябва. Плуй сега из участъците и казармите, да ти дойде ума в главата, да помниш кога си вирил глава. Аз не можах от твоето писмо да разбера каква е била причината, пишеш ми за н'ам какъв си Бòкъл - Мòкъл, ама аз не ти вярвам, макар и да не разбирам от граматика. Кой знай каква пакост сте направили. Аз нямам време да ходя по участъците да се компромитирам пред големците, че се срещам с бунтовници. Колко пъти съм те поучавал, че покорна глава сабя не я сече. Не си ме слушал - троши си сега главата. Каквото си търсил, чичовото, таквоз си и намерил.

Твой доброжелател
Ганю Балкански